

MAL REJİMİ SÖZLEŞMESİNİN VE EDİNİLMİŞ MALLARA KATILMA REJİMİNİN TASFİYESİNE YÖNELİK ANLAŞMANIN GEÇERSİZLİĞİ

*Invalidity and Annulment of Matrimonial Property Contracts and
Liquidation Agreements under the Regime of Participation in Acquired
Property*

Arş. Gör. Dr. Hakan Burak AKINCI*

ÖZET

Eşler, evlenirken farklı bir mal rejimini benimsememeleri halinde aralarında yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejimi uygulanır. Bununla birlikte eşler, evlendikten sonra farklı bir mal rejimini seçmek de isteyebilirler. Başka bir mal rejimine geçmek istenmesi halinde sözleşme serbestisi ilkesi geçerli olmayıp, Türk Medenî Kanunu'nda yer verilen mal ayrılığı, mal ortaklığı ve paylaşımlı mal ayrılığı rejimlerinden birini seçmek gerekir. Yeni mal rejiminin seçilmesiyle birlikte ise edinilmiş mallara katılma rejiminin, yeni mal rejimi sözleşmesinin yapıldığı tarih itibarıyla tasfiye edilmesi icap eder. Tasfiyenin ne şekilde yapılacağı, genellikle tas-

* Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medenî Hukuk ABD., e-posta: hburakakinci@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1662-1958>.

Makale Geliş Tarihi: 27.07.2025

Makale Kabul Tarihi: 21.08.2025

⇒ **Atıf Şekli:** Hakan Burak Akıncı, "Mal Rejimi Sözleşmesinin ve Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Tasfiyesine Yönelik Anlaşmanın Geçersizliği", *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20/2 (2025): 853-896

⇒ Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır.

fiye anlaşması adı verilen bir sözleşmeyle kararlaştırılır. Çalışmamızda, mal rejimi sözleşmesinin ve tasfiye anlaşmasının hangi hal ve şartlar altında geçersizlik yaptırımlarına tâbi tutulabileceği ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: mal rejimi sözleşmesi, tasfiye anlaşması, geçersizlik, iptal, edinilmiş mallara katılma rejimi

ABSTRACT

In the absence of an agreement to adopt a different matrimonial property regime at the time of marriage, the default statutory regime—participation in acquired property—applies. However, spouses may wish to change their property regime after marriage. In such cases, the principle of contractual freedom does not apply unrestrictedly; spouses must choose one of the matrimonial property regimes expressly stipulated in the Turkish Civil Code: separation of property, community of property, or separation of property with equalization. Upon the adoption of a new regime, the existing participation in acquired property regime must be dissolved as of the date of the new agreement. The method of dissolution is typically determined by a contract known as a liquidation agreement. This study examines the circumstances and conditions under which matrimonial property agreements and liquidation agreements may be rendered null and void or subject to annulment.

Keywords: matrimonial property agreement, liquidation agreement, nullity, annulment, regime of participation in acquired property

EXTENDED ABSTRACT

Under Turkish civil law, the statutory matrimonial property regime is the regime of participation in acquired property, which applies unless the spouses choose another regime either at the time of marriage or thereafter. Should they decide to adopt a different regime, they may select one of the three alternative property regimes regulated under the Turkish Civil Code: separation of property, community of property, or separation of property with equalization.

Where spouses opt to change their property regime, the existing statutory regime must be dissolved. This dissolution is generally carried out by means of a contract known as a liquidation agreement. In practice, disputes often arise concerning the execution and validity of such agreements. This study focuses on the condi-

ons under which matrimonial property agreements and liquidation agreements may be rendered void or subject to annulment.

One of the situations examined concerns the legal capacity of one of the spouses who is party to the matrimonial agreement or liquidation contract. A person lacking mental capacity cannot marry and, therefore, cannot enter into a matrimonial property agreement. If a spouse loses capacity after marriage and subsequently enters into such a contract, the agreement is invalid due to lack of capacity at the time of execution.

Another issue concerns the presence of a lawful cause. Since matrimonial property agreements do not constitute obligatory or dispositive acts, the question of whether they require a lawful cause does not arise. In contrast, liquidation agreements establish a debt relationship between the parties, qualifying them as obligating acts. Consequently, a valid *causa* is required for their enforceability, and its absence renders the agreement void.

According to Article 27 of the Turkish Code of Obligations (TCO), contracts contrary to mandatory legal provisions, morality, public order, personal rights, or whose subject is impossible, are absolute null and void. Therefore, matrimonial property agreements and liquidation agreements must also be evaluated under this provision. Pursuant to Article 203 of the Turkish Civil Code, property regimes may only be selected, amended, or terminated within the limits prescribed by law. Any transgression of these limits, or other violations falling under TCO Article 27, results in absolute nullity. While there is no specific statutory provision addressing liquidation agreements, multiple scenarios may arise that implicate Article 27, leading to the same conclusion.

Matrimonial property agreements must be submitted in writing at the time of marriage or executed through notarized drafting or certification after marriage. Failure to comply with these formal requirements results in invalidity. Liquidation agreements, however, are not subject to any formal requirements. Nonetheless, under Articles 200 and 201 of the Code of Civil Procedure, transactions exceeding a certain monetary threshold must be proven in written form, which also applies to property-related liquidation contracts.

The possibility of annulment due to defects of consent must also be considered in both types of agreements. One such scenario involves mistake. While such claims are rarely successful, it is possible that a fundamental mistake concerning an essential motive could justify annulment. In cases of fraud, all conditions of the relevant

legal institution must be satisfied, and particular attention must be given to the context of the marital relationship. For instance, a spouse who suspects infidelity or an impending divorce must be expected to act with caution when signing a property regime or liquidation agreement. The parties' educational backgrounds and professions should also be considered when assessing the validity of consent.

In the case of lesion (excessive benefit), we argue that a similar assessment to that used in inheritance partition contracts may be appropriate. In both situations, the agreement concerns the distribution of assets, and one party may be sacrificing a significant financial interest in favor of the other. If a substantial imbalance exists and the other conditions for lesion are also met, annulment of the agreement or adjustment of the imbalance should be possible. However, a more cautious approach is warranted for liquidation agreements, as they may involve a valid waiver of participation claims, which limits the applicability of lesion as a remedy.

Finally, it is also possible for a matrimonial property agreement or liquidation protocol to be concluded under duress. Statements such as threatening to initiate divorce proceedings, withhold child custody, abduct the children, or refuse care for a sick spouse may constitute duress. Likewise, emotional manipulation—such as refusing to speak to one's spouse for an extended period—might lead the other spouse to sign an agreement out of fear of divorce. Although exercising one's legal rights (e.g., seeking custody or divorce) does not itself constitute duress, such methods may indicate illegitimate pressure when used to extract disproportionate concessions. However, this assessment differs between property regimes and liquidation agreements. In the former, the parties do not gain new benefits but simply retain ownership of their individual property, which means the criterion of "excessive benefit" under TCO Article 38(2) is not fulfilled.

In conclusion, both matrimonial property agreements and liquidation agreements may be subject to invalidity or annulment, depending on the legal grounds involved. Each type of contract produces different consequences depending on the type of being void or annulable. Accordingly, a careful and case-specific assessment is required, starting with determining whether the agreement in question is a matrimonial property agreement or a liquidation agreement.

GİRİŞ

4721 sayılı Türk Medenî Kanunu (TMK) ile eşler arasında dört tür mal rejimi kabul edilmiştir. Bunlar; edinilmiş mallara katılma rejimi, mal ayrılığı rejimi, mal ortaklığı rejimi ve paylaşımlı mal ayrılığı rejimidir. Evlenmeden önce, evlilik sırasında ya da evlendikten sonra eşler bu mal rejimlerinden birini seçebilir veya daha önceden yapmış oldukları seçimi değiştirebilirler (TMK m. 203). Eşler diledikleri zaman mal rejimi sözleşmesi yaparak yeni bir mal rejimini kabul edebilecekleri gibi önceki rejime de dönebilirler (TMK m. 208/I). Bu konuda sözleşme özgürlüğü ilkesi geçerlidir. Eğer eşler bir seçim yapmamışlarsa edinilmiş mallara katılma rejimine tâbi olurlar (TMK m. 202/I).

Edinilmiş mallara katılma rejimine tâbi olmak istemeyen eşlerin üç seçimlik mal rejiminden birini tercih etmeleri mümkün olsa da genellikle mal ayrılığı rejimini seçtikleri görülmektedir. Uygulamadaki bu yönelim sebebiyle, çalışma konumuz ağırlıklı olarak mal ayrılığı rejimine ilişkin açıklamalar üzerinden ele alınmıştır. Edinilmiş mallara katılma rejiminden ayrılmak için yapılan mal rejimi sözleşmesinin çalışmamızda zaman zaman “*mal ayrılığına geçiş*” veya “*mal ayrılığı sözleşmesi*” olarak zikredilmesinin okuyucuda kafa karışıklığı oluşturmaması adına böyle bir açıklama yapmak istedik.

Mal rejiminin seçilmesi; evlilik öncesinde, evlenme sırasında veya evlendikten sonra yapılabilir. Şayet evlilik bir süre devam etmiş ve mal ayrılığına geçilmişse, bu tarihe kadar edinilmiş mallara katılma rejimi söz konusu olur. Bu ihtimalde, eşler arasında belli bir süre geçerli olan edinilmiş mallara katılma rejiminin, mal rejimi sözleşmesinin yapıldığı tarih itibarıyla tasfiyeye tâbi tutulması gerekmektedir. Böyle durumlarda tasfiyenin ne şekilde yapılacağı da genellikle bir sözleşme ile kararlaştırılmaktadır. Bu sözleşmeye ise uygulamada tasfiye anlaşması¹ adı verilmektedir.

¹ Uygulamada “tasfiye protokolü” kavramı da sıklıkla kullanılmakla birlikte, Türkçe olmaması sebebiyle protokol kelimesi çalışmamızda tercih edilmemiştir. Aslında burada bir sözleşmenin varlığı söz konusudur fakat mal rejimi sözleşmesi ile tasfiye için yapılan sözleşme çalışma boyunca sıklıkla birlikte zikredildiği için, birbirlerine karışmamaları adına “tasfiye anlaşması” şeklindeki kullanım tercih edilmiştir.

Mal rejimi sözleşmesi ve tasfiye anlaşması imzalandıktan sonra, bu sözleşmelerin geçersiz olduğu yönünde iddialar ileri sürülebilmektedir. Bu iddialar da genellikle şekil eksikliği, yanıltma (hata), aldatma (hile), korkutma (ikrah), aşırı yararlanma (gabin), ehliyetsizlik, kanuna aykırılık, hukukî sebepten yoksunluk şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu makalede, edinilmiş mallara katılma rejiminden mal ayrılığına geçişte yapılan mal rejimi sözleşmesi ile sözleşme tarihine kadar geçen sürede edinilen malların tasfiyesine yönelik olarak yapılan tasfiye anlaşmasının geçersizliği inceleme konusu yapılmıştır. Bu kapsamda özellikle geçersizlik ve irade sakatlıkları üzerinde durulmuştur.

I. MAL REJİMİ SÖZLEŞMESİNİN VE TASFİYE ANLAŞMASININ KURULUŞ VE GEÇERLİLİK UNSURLARI

A. Sözleşmelerin Kurucu Unsurları

Sözleşme en az iki kişinin karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarından oluşan bir hukukî işlemdir². Bir sözleşmenin kurulabilmesi için kurucu unsurlarının tam olması gerekir. Kurucu unsurları eksik olan hukukî işlemler yok hükmündedir. Sözleşmelerin en önemli kurucu unsuru; karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanıdır. Bununla birlikte, bazen ek kurucu unsurlar da aranır. Mesela evlilik sözleşmesinin kurulabilmesi için tarafların iradelerini resmî memur önünde beyan etmeleri gerekir. Resmî memur huzurunda yapılmayan evlilikler, bizim de katıldığımız görüşe göre yok hükmündedir³.

² Selâhattin Sulhi Tekinay vd, Tekinay Borçlar Hukuku (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1993), 53; M. Kemal Oğuzman ve M. Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. I, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2023), 44; Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, (Ankara: Legem Yayınevi, 2023), 209; Ali Naim İnan ve Özge Yücel, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2014), 138; Şahin Akıncı, Borçlar Hukuku Bilgisi, Genel Hükümler, (Konya: Sayram Yayınları, 2024), 101; Murat Doğan, Gökhan Şahan ve İsmail Atamulu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2023), 109; İbrahim Kaplan, Türk Borçlar Hukuku TBK m. 1-206 (Genel Hükümler), (Ankara: Yetkin Yayınları, 2021), 97.

³ Mustafa Dural, Tufan Ögüz ve Mustafa Alper Gümüş, Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2025), 79; Eren, Borçlar Genel, 124; Akıncı, Borçlar Hukuku, 85. Yargıtay'ın da benimsediği diğer görüş ise resmî şekle uyulmamasının sonucunun kesin hükümsüzlük olduğunu ileri sürmektedir. Bkz. Oğuzman ve Öz, Borçlar Genel, 162. Görüşler hakkında ayrıca bkz. Eren, Borçlar Genel, 332 vd; Doğan, Şahan ve Atamulu, Borçlar Genel, 133 vd; Dural, Ögüz ve Gümüş, Aile Hukuku, 79.

Gerek mal rejimi sözleşmesi gerekse tasfiye anlaşması için kanun herhangi bir ek kurucu unsur aramamıştır⁴. Her iki sözleşmenin de kurucu unsurları karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları yani öneri (icap) ve kabuldür. Bu unsurların olmaması sözleşmeyi geçersiz hâle getirmez, daha ağır bir yaptırım olan yokluktan söz edilir. Yani sözleşme hiç kurulmamıştır. Kurulmamış bir sözleşmenin geçerli olup olmadığı tartışma konusu yapılmaz.

Evlendikten sonra yapılan mal rejimi sözleşmesi resmî şekle tâbi tutulduğu için⁵ irade beyanlarının bulunmadığı iddiası ile pek karşılaşılmaz. Fakat adi yazılı şekilde yapılabilen tasfiye anlaşması bakımından böyle bir iddia, imza inkârı şeklinde karşımıza çıkabilir. Bu ihtimalde yapılacak bir imza incelemesi sonucunda atılan imzanın davacı eşe ait olmadığı tespiti hâlinde anlaşmanın yokluğuna hükmetmek gerekir.

Hem mal rejimi sözleşmesi hem de tasfiye anlaşmasının geçerli olabilmesi için eşlerin bu işlemleri yapmaya ehil olmaları gerekir. Ayırt etme gücü olmayanın geçerli bir irade beyanından da söz edilemez⁶. Fakat bizim hukukumuzda ayırt etme gücünün olmaması bir yokluk değil kesin hükümsüzlük sebebi olarak kabul edildiği için, bu konu aşağıda ehliyet konusuyla birlikte ele alınmıştır⁷.

B. Sözleşmelerin Geçerlilik Unsurları

Hukukî işlemlerin geçerli bir biçimde hüküm ve sonuç doğurabilmesi için gerekli olan unsurlara geçerlilik unsurları adı verilir. Bu unsurların en önemlileri; yapılan işlemin hukuka, ahlâka, kişilik haklarına, kamu düzenine (TBK m. 27/I), öngörülen şekil şartlarına (TBK m. 12) aykırı olmaması ve içeriğinin mümkün olmasıdır (TBK m. 27/I). Geçerlilik unsurlarından biri eksik olan işlem kurulmuştur; fakat geçerli değildir. Bu sebeple hiçbir hüküm ve sonuç doğurmaz. Bu tür işlemler kesin hükümsüzlük (butlan) yaptırımına tâbi olurlar⁸.

⁴ Mal rejimi sözleşmesinin kuruluşu hakkında bkz. Dural, Ögüz ve Gümüş, Aile Hukuku, 226 vd. Tasfiye anlaşmasının geçerlilik şekline tâbi olmadığı hakkında bkz. Dural, Ögüz ve Gümüş, Aile Hukuku, 247.

⁵ Dural, Ögüz ve Gümüş, Aile Hukuku, 227.

⁶ Dural, Ögüz ve Gümüş, Aile Hukuku, 227.

⁷ Aşağıda bkz. I, B, 1. Ehliyet.

⁸ Eren, Borçlar Genel, 125; Akıncı, Borçlar Hukuku, 85, 194 vd.

Yapılan işlemin geçerli olabilmesi için şüphesiz ki işlemi yapan kişinin ehliyetli olması da icap eder. Fakat ehliyetsizlik hâlinde bazen kesin hükümsüzlük bazen de eksiklik söz konusu olur⁹. Aşağıda önce ehliyet şartı daha sonra diğer şartlar üzerinde durulmuştur.

1. Ehliyet

Her sözleşme gibi mal rejimi sözleşmesinin yapılabilmesi için de öncelikle ayırt etme gücünün varlığı gerekir¹⁰. Türk Medenî Kanunu m. 125'e göre ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenemeyeceği için onların mal rejimi sözleşmesi yapması da düşünülemez¹¹. Nitekim TMK m. 204'te de sadece ayırt etme gücüne sahip olanların mal rejimi sözleşmesi yapabileceği düzenlenmiştir¹². Fakat bir kimse evlendikten sonra çeşitli sebeplerle ayırt etme gücünü yitirmiş olabilir. Ayırt etme gücü bulunmayan kişilerin yaptığı hukukî işlemler geçersiz (kesin hükümsüz/bâtıl) olarak kabul edilmektedir. Öğretideki hâkim görüş ve Yargıtay uygulamaları da bu yönündedir¹³.

Hukukî işlemler söz konusu olduğunda ayırt etme gücünden yoksunluğun geçici mi sürekli mi olduğu önem arz etmez. Benzer şekilde, ayırt etme gücünün iradî ya da irade dışı kaybı arasında da bir fark yoktur¹⁴. Dolayısıyla bir kimse kendi iradesiyle sarhoş olup ayırt etme gücünü kaybetse, bu durumdayken yaptığı hukukî işlemler kesin hükümsüzdür. Karşı tarafın iyi niyetli olması yani kendisiyle sözleşme yapanın ayırt etme gücüne sahip olmadığını bilmemesi de bu sonucu

⁹ Eren, Borçlar Genel, 385; Akıncı, Borçlar Hukuku, 194, 197.

¹⁰ Ayırt etme gücünün yanı sıra, TMK m. 204/II'ye göre küçüklerin ve kısıtlıların evlenme sırasında mal rejimi sözleşmesi yaparken yasal temsilcilerinin rızasını almaları gerekir. Bkz. Dural, Ögüz ve Gümüş, Aile Hukuku, 227.

¹¹ Türk Medenî Kanunu m. 15'e göre de kanundaki istisnalar hariç olmak üzere ayırt etme gücü bulunmayanların fiilleri hukukî sonuç doğurmaz.

¹² Dural, Ögüz ve Gümüş, Aile Hukuku, 227; Özge Kuru. "Bir Mesleğin İcrası veya İşletmenin Faaliyeti Sebebiyle Doğan Edinilmiş Mal Olması Gereken Malvarlığı Değerlerinin Sözleşme ile Kişisel Mal Haline Getirilmesi". İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2/2 (2016): 122.

¹³ Eren, Borçlar Genel, 383 vd; Cem Baygın ve Ahmet Nar, Medenî Hukuk Dersleri-I, Başlangıç Hükümleri ve Kişiler Hukuku, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2024), 358; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 31.10.2022, E. 2021/2343, K. 2022/7614, lexpera.com.tr, 13.08.2025; Y. 11. HD, 20.01.2020, E. 2019/2353, K. 2020/535, lexpera.com.tr, 13.08.2025.

¹⁴ Baygın ve Nar, Medenî Hukuk, 360.

değiştirmez. Hâl böyle olunca bir kimse ayırt etme gücünü ister sürekli ister geçici olarak kaybetsin, bu esnada yaptığı mal rejimi sözleşmesi de tasfiye anlaşması da geçersiz olur¹⁵. Mesela düğünde fazla içtiği için sarhoş olan eşe mal rejimi sözleşmesi imzalatılsa bu sözleşme geçerli olmaz.

2. Mal Rejimi Sözleşmesinin ve Tasfiye Anlaşmasının Hukukî Sebebi

Sebebe bağlı hukukî işlemlerde geçerli bir sebebin bulunmaması işlemin geçersizliği sonucunu doğurur¹⁶. Acaba mal rejimi sözleşmesi sebebe bağlı bir sözleşme midir? Geçerli olabilmesi için temelinde geçerli bir sebebin bulunması gerekir mi?

Bir hukukî işlemi yapan kişinin ya da tarafların doğrudan doğruya ulaşmak istedikleri amaca sebep (*causa*) adı verilir¹⁷. Sebep, ulaşılmak istenilen hukukî sonuç olduğu için hukukî işlemin tipini ve niteliğini de belirler¹⁸. Mesela yapılan sözleşmede tarafların amacı ücret karşılığında bir malın mülkiyetini devretmekse bu bir satış sözleşmesi olur. Ücretsiz bir devir yapılacaksa bağışlamadan söz edilir.

Sebebe bağlılık bakımından hukukî işlemler; sebebe bağlı olan (illî) ve olmayan (illetten mücerret/soyut) hukukî işlemler olmak üzere ikiye ayrılırlar. Bu ayrım özellikle borçlandırııcı işlemler ve tasarruf işlemleri ile yakından ilgilidir. Dernek kurma, vakıf kurma, bir tüzel kişiliğe üye olma, vasiyetname yapma, yenilik doğuran bir beyanda bulunma gibi işlemlerde bu ayrıma yer yoktur. Diğer bir deyişle bu tür işlemlerde sebebe bağlılıktan veya soyutluktan söz edilemez¹⁹.

Kazandırıcı işlemin sebebi genellikle onun temelinde yatan borçlandırııcı işlemdir. Borçlandırııcı işlemin sebebi ise Roma Hukukundan

¹⁵ Mal rejimi sözleşmesi açısından bkz. Kuru, “Bir Mesleğin İcrası”, 122.

¹⁶ Eren, Borçlar Genel, 186.

¹⁷ Eren, Borçlar Genel, 190; Necip Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukukî İşlem, Sözleşme, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2008), 117; Gökhan Antalya, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt V/1, 1, Temel Kavramlar, Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri, (İstanbul: Seçkin Yayınları, 2019), 174; Özlem Karlı, Sebebi Gösterilmeyen Borç Tanınması (Mücerret Borç İkrarı BK mad. 17), (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2008), 21.

¹⁸ Eren, Borçlar Genel, 190.

¹⁹ Eren, Borçlar Genel, 186.

kalma bir ayrıma göre alacak sebebi (*causa credendi*), ifa sebebi (*causa solvendi*) veya bağışlama sebebi (*causa donandi*) olabilir. Fakat sebep çeşitleri bunlarla sınırlı değildir. Günümüzde teminat sebebi, yenileme sebebi gibi daha başka sebeplerin de varlığı kabul edilmektedir²⁰.

Sebeple saik farklı kavramlar olup sonuçları da birbirinden farklıdır. Saik, bir kimseyi hukukî işlem yapmaya yönelten kişisel düşünce ve arzulardır²¹. Her hukukî işlem belli bir saikle yapılır. Eğer işlemi yapan kişi saikte hataya düşmüşse bu uygun şartlar altında bir iptal sebebi olabilir.

Kanaatimizce mal rejimi sözleşmesi sebebe bağlı bir sözleşme değildir. Diğer bir ifadeyle mal rejimi sözleşmesinin sebebe bağlı olup olmadığından söz edilemez. Zira bu sözleşme bir borçlandırıcı ya da kazandırıcı işlem değildir. Mal rejimi sözleşmesi ile bir malın mülkiyeti devredilmediği gibi borç altına da girilmemektedir. Bu sözleşme ile eşler, bundan sonra elde edecekleri gelirlerin ve malların yönetimi ve paylaşımının hangi mal rejimine tâbi olacağını kararlaştırmaktadır. Dolayısıyla mal rejimi sözleşmesinin geçerli olabilmesi için geçerli bir hukukî sebebe ihtiyaç bulunmamaktadır.

Tasfiye anlaşması konusunda ise farklı düşünmek gerekir. Edinilmiş mallara katılma rejiminde paylaşım, değere göre yapılır. Yani aynî bir paylaşım söz konusu değildir²². Bununla birlikte taraflar tasfiye anlaşması ile aynî bir paylaşım da öngörebilirler. Türk Medenî Kanunu'nda buna engel bir hüküm bulunmamaktadır²³. Bu durumda taraflar anlaşma ile bir taşınır veya taşınmazın devrini de taahhüt edebilirler. Bu genellikle tek taraflı bir devir taahhüdü olur. Fakat karşılıklı olarak birtakım taşınır ya da taşınmazların devri de taahhüt edilebilir. Mesela eşlerden A üzerine kayıtlı olan bir taşınmaz diğer eş B'ye, B üzerine kayıtlı olan bir başka taşınmaz ise A'ya devredilecektir. Böyle bir anlaşmanın yapılmasına engel bir durum bulunmamaktadır.

²⁰ Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Genel, 116-118; Eren, Borçlar Genel, 191 vd.; Antalya, Borçlar Genel, 165 vd; Karlı, "Borç Tanıması", 24-25.

²¹ Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Genel, 118; Eren, Borçlar Genel, 190; Karlı, "Borç Tanıması", 25.

²² Faruk Acar, Aile Hukukumuzda Aile Konutu Mal Rejimleri Eşin Yasal Miras Payı, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2021), 367-368.

²³ Mustafa Alper Gümüş, Teoride ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri (TMK m. 185-281), (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2008), 384.

Tasfiye anlaşması ile eşlerden biri diğerine karşı bir miktar para ödeme borcu altına da girse, birbirlerine karşı bir kısım taşınır veya taşınmazları devir borcu altına da girseler sonuçta bir borç ilişkisi kurulmaktadır. Bu niteliği itibarıyla tasfiye anlaşması bir borçlandırıcı işlemdir. Anlaşmadan doğan borç, bir tasarruf işlemi yapılmak suretiyle ifa edilir. Bu durumda her borçlandırıcı işlem gibi bunun da geçerli bir sebebinin bulunması gerekir. Çünkü kanaatimizce tasfiye anlaşması soyut bir hukukî işlem değildir. Böyle bir anlaşmanın yapılmasının sebebi edinilmiş mallara katılma rejimine son vermektir. Bu amaçla bir mal rejimi sözleşmesi yapılmışsa tasfiye anlaşmasının sebebini mal rejimi sözleşmesi oluşturmaktadır. Çünkü tasfiye anlaşmasında bulunması beklenen tüm hususlar, yeni geçilen mal rejiminin gerektirdiği usul ve şartlara göre belirlenebilir. Mesela geçerli bir mal ayrılığı sözleşmesi kurulamamışsa, tasfiye anlaşmasının mal ayrılığı rejimine göre hazırlanması düşünülemez. Böyle bir ihtimalde tasfiyenin yine edinilmiş mallara katılma rejimine göre yapılması gerekirdi.

Eşler tasfiye anlaşmasıyla birbirlerine karşı alacaklı olduklarına göre tasfiye anlaşmasının sebebinin alacak sebebi (*causa credendi*) olduğunu söylemek de mümkündür. Bu durumda eğer anlaşmanın temelinde geçerli bir sebep bulunmuyorsa yapılan anlaşma geçersiz sayılabilir. O halde mesela anlaşma yapılmadan önce imzalanan mal rejimi (mal ayrılığına geçiş) sözleşmesi geçersizse veya irade sakatlığı sebebiyle iptal edilmişse anlaşma da geçersiz olur.

Eşler, mal rejimi sözleşmesi olmadan da tasfiye anlaşması yapabilirler. Bu durumda değişik ihtimaller gündeme gelebilir.

İlk olarak, önce anlaşmayı daha sonra mal rejimi sözleşmesini yapmak isteyebilirler. Bu ender karşılaşılabilecek bir ihtimal olmakla birlikte böyle bir yola gidilmiş ve fakat daha sonra mal rejimi sözleşmesi yapılmamışsa, anlaşmayı geçersiz saymak gerekir.

İkincisi, eşlerden birinin ölümü hâlinde paylaşımın nasıl yapılacağı anlaşma ile kararlaştırılabilir. Ölüm hâlinde sağ kalan eş, kural olarak artık değerın yarısı üzerinde katılma alacağına sahip olur²⁴. Fakat eşlerden biri diğerinin veya her ikisi de birbirinin daha fazla ya

²⁴ Emre Köroğlu, “Edinilmiş Mallara Katılma Rejimini Sona Erdiren Sebepler ve Bu Mal Rejiminin Sona Erme Anı (TMK m. 225)”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11/1 (2016): 233.

da daha az katılma alacağına sahip olmasını isteyebilir. Bu amaçla bir mal rejimi sözleşmesi yapılarak kanunun öngördüğünden farklı bir katılma alacağı oranı belirlenebilir.

3. Mal Rejimi Sözleşmesinin ve Tasfiye Anlaşmasının Emredici Hükümlere Aykırılığı

Yukarıda da açıklanmış olduğu üzere bir sözleşme TBK m. 27'ye aykırı ise geçersiz (kesin hükümsüz) olur. Bu maddede sayılan geçersizlik hâlleri; kanunun emredici hükümlerine, ahlâka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırılık ve imkânsızlıktır. Ayrıca ehliyetsizlik ve şekil eksikliği de geçersizlik sebebidir²⁵.

Mal rejimi sözleşmelerinin hangi şartlarda geçerli olabileceğini ortaya koyabilmek için öncelikle bu sözleşmenin hukukî niteliğine ve şartlarına değinmek gerekmektedir.

Mal rejimi sözleşmesi, kanundaki sınırlar dâhilinde kalmak kaydıyla mal rejiminin seçilmesi, içeriğinin belirlenmesi ve seçilen mal rejiminin ne şekilde sona erdirileceğinin kararlaştırılmasına yönelik yapılan, kendine has geçerlilik, şekil ve ehliyet şartlarına tâbi olan bir aile hukuku sözleşmesidir²⁶. Türk Medenî Kanunu m. 202'ye göre eşler seçim yapmamışlarsa edinilmiş mallara katılma rejimini seçmiş sayıldıklarından; edinilmiş mallara katılma rejimine yasal mal rejimi, diğerlerine ise seçimlik mal rejimi denir²⁷.

Türk Medenî Kanunu'nun 203. maddesine göre *“mal rejimi sözleşmesi, evlenmeden önce veya sonra yapılabilir. Taraflar istedikleri mal rejimini ancak kanunda yazılı sınırlar içinde seçebilir, kaldırabilir veya değiştirebilirler”*.

Hükme göre mal rejimi sözleşmesi evlenmeden önce yapılabileceği gibi sonra da yapılabilir. Eski Medenî Kanunumuzdan farklı olarak 4721 sayılı Kanun'da bu sözleşme mahkemenin onayına da tâbi tutulmamıştır. Türk Medenî Kanunu m. 193'te *“kanunda aksine hüküm*

²⁵ Eren, Borçlar Genel, 364 vd.

²⁶ Gökçen Doğan, “Mal Rejimi Sözleşmelerinde Sözleşme Serbestisi ve Sınırları”, Türk Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4/1 (2022): 248. Ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Dural, Ögüz ve Gümüş, Aile Hukuku, 225 vd.

²⁷ Faruk Acar, “Türk Hukukunda Yasal Mal Rejimleri”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 35/1 (2015): 145.

bulunmadıkça, eşlerden her biri diğeri ve üçüncü kişilerle her türlü hukukî işlemi yapabilir” düzenlemesine yer verilmiştir. Böylece eşler arasında sözleşme özgürlüğü ilkesine yer verilmiştir²⁸.

Her ne kadar eşler arasında sözleşme özgürlüğü ilkesi geçerli olsa da kanun ile bu ilkeye bazı sınırlamalar getirilebilir. Nitekim mal rejimleri konusunda sınırlı sayı ve tipe bağlılık ilkesi geçerlidir²⁹. Buna göre eşler, kanunda düzenlenen dört çeşit mal rejiminin dışında başka bir mal rejimi seçemezler, karma bir rejim oluşturmazlar ve seçtikleri mal rejiminin içeriğini ancak kanunun çizdiği sınırlar dâhilinde değiştirebilirler³⁰. Bu sonucu TMK m. 203’ten çıkarmak mümkündür. TMK m. 203’te tarafların ancak kanunda yazılı sınırlar içinde istedikleri mal rejimini seçebilecekleri, kaldırabilecekleri veya değiştirebilecekleri düzenlenmiştir. Şu hâlde bu hükme aykırı sözleşmeler TBK m. 27’ye aykırı sayılacağı için geçerli olmaz³¹. Benzer şekilde, 4722 sayılı Kanun m. 10/III’e göre kanunî mal rejiminin geçmişe etkili uygulanması için bir yıllık süre öngörüldüğünden, bu süreye aykırı olarak yapılan mal rejimi sözleşmeleri için de kanunun emredici hükmüne aykırılık söz konusu olur³².

Buradan itibaren seçim, kaldırma ve değiştirme kavramlarını ve bunların sınırlarını kısaca açıklamak gerekmektedir.

²⁸ Ahmet M. Kılıçoğlu, *Aile Hukuku*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2022), 236-237; Zafer Zeytin, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi*, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2021), 52. Bununla beraber bu özgürlük, Borçlar Hukukundaki gibi tam bir özgürlük olmayıp sınırlı bir sözleşme özgürlüğüdür. Bkz. Muzaffer Şeker, *Bilimsel Çalışmalar ve Güncel Yargıtay Kararlarıyla Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Bağlantılı Konular*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022), 9; Zeytin, *Edinilmiş Mallara Katılma*, 54 vd.

²⁹ Bkz. Acar, *Yasal Mal Rejimleri*, 147.

³⁰ Fahri Akçin, Nadir Meral, Ebru Beyaz, *Yargıtay Uygulamasında Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 22-23; Zeytin, 52; Acar, “Yasal Mal Rejimleri”, 147; İsmail Atamulu, “Türk Medenî Kanununda Olağanüstü Mal Rejimi ve Özellikle Olağanüstü Mal Rejimine Geçiş Halleri”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5/1-2 (2010): 154. Bununla beraber bu özgürlük olmayıp sınırlı bir sözleşme özgürlüğüdür. Bkz. Şeker, *Edinilmiş Mallara Katılma*, 9; Zeytin, *Edinilmiş Mallara Katılma*, 54 vd; Atamulu, “Olağanüstü Mal Rejimi”, 153 vd.

³¹ Acar, “Yasal Mal Rejimleri”, 147; Doğan, “Mal Rejimi Sözleşmeleri”, 255.

³² Oğuz Sadık Aydos, “Eşlerin Geçmişe Etkili Mal Rejimi Sözleşmesi Yapabilmesi (4722 sayılı Kanun m. 10/III)”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırmaları Dergisi*, 22/3 (2016): 387. Bu husustaki tartışmalar için bkz. Aydos, “Geçmişe Etkili Mal Rejimi”, 389 vd; Doğan, “Mal Rejimi Sözleşmeleri”, 257 vd.

Seçimden kastedilen, tarafların kanunda düzenlenen seçimlik mal rejimlerinden hangisini seçebilecekleridir. Edinilmiş mallara katılma rejiminin yasal mal rejimi olması sebebiyle burada seçim konusu değildir. Diğer bir ifadeyle, eşlerin sözleşmeyle bu rejimi seçmeleri hiçbir anlam ifade etmez. Öte yandan eşler kanunda düzenlenmeyen bir mal rejimini de seçemezler, yepyeni bir mal rejimi oluşturamazlar. Sadece yukarıda zikredilen üç rejimden birini seçebilirler³³. Mesela önceki Medenî Kanunumuzda seçimlik mal rejimi şeklinde mevcut olan mal birliği rejimine yeni Medenî Kanunumuzda yer verilmemiştir. Bu durumda eşlerin mal birliği rejimini seçmeleri mümkün değildir.

Kaldırmadan kastedilen ise mevcut mal rejimine son verip yerine diğer mal rejimlerinden birini kabul etmektir³⁴. Eşler bir mal rejimine son verirken bir diğerini kabul etmek zorundadır. Başka hiçbir mal rejimini benimsemeden aralarındaki rejime son veremezler. Böyle bir sözleşme yapmış olmaları hâlinde aralarında yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejimi uygulama alanı bulur³⁵.

Eşler, kabul ettikleri mal rejiminin içeriğinde bazı değişiklikler yapabilirler. Değiştirmeden kastedilen budur. Bu değişiklikler ise ancak kanunun çizdiği sınırlar içinde geçerli olur. Mesela eşler edinilmiş mallara katılma rejimini kabul etmekle birlikte artık değere katılma konusunda kanunun belirlediğinden farklı bir oran belirleyebilirler (TMK m. 237). Yazılı bir anlaşmayla değer artışından pay almaktan vazgeçebilecekleri gibi pay oranını da değiştirebilirler (TMK m. 227). Bir mesleğin icrası veya işletmenin faaliyeti sebebiyle elde edilen ve edinilmiş mal sayılması gereken malların kişisel mal sayılmasını kararlaştırabilirler. Aynı şekilde kişisel malların gelirlerinin de kişisel mallara dâhil sayılacağını kabul edebilirler (TMK m. 221/II)³⁶. Öte yandan mal rejiminin içeriğinde yapılabilecek bu gibi değişikliklere kanun belli sınırlar çizmektedir. Mesela, TMK m. 221'e göre eşler edinilmiş mallara dâhil olan her türlü değerın kişisel mal sayılacağına ilişkin bir sözleşme yapamazlar³⁷.

³³ Kılıçoğlu, Aile Hukuku, 237.

³⁴ Köroğlu, "Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi", 239.

³⁵ Kılıçoğlu, Aile Hukuku, 238.

³⁶ Nevzat Koç, "Eşler Arasındaki Yasal Mal Rejiminin Tasfiyesinde Kişisel Malların Gelirleri", İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2/2 (2015): 168.

³⁷ Kılıçoğlu, Aile Hukuku, 238; Süleyman Yılmaz, Medenî Hukuk, Cilt III, Aile Hukuku, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2023), 336. Eşlerin TMK m. 221'e göre yaptığı sözleş-

Tasfiye anlaşması da taraflar arasında borç doğuran bir sözleşmedir. Dolayısıyla bu sözleşmenin de TBK m. 27'deki şartlara uygun olması gerekir. Aksi halde kesin hükümsüzlük söz konusu olur. Mesele çocuğun velayetinin tasfiye anlaşmasında belirtilen bir miktar malvarlığı karşılığında eşlerden birine bırakılmasının hem TMK m. 182'de düzenlenen hâkimin velayeti belirlemedeki takdir yetkisi hükmüne hem de ahlâka aykırılık teşkil edebileceği kanaatindeyiz. Yine, eşin özel hayatını ifşa etmemesi karşılığında mal paylaşımında taviz verilmesini öngören anlaşma şartları kişilik haklarına aykırılık teşkil eder. Alacaklılardan mal kaçırmak amacıyla tüm malların eşlerden birinin üzerine geçirilmesi halinde muvazaanın yanı sıra kamu düzenine aykırılığın söz konusu olduğu da düşünülebilir. Bunun yanı sıra, çocuğa bakma yükümlülüğü gibi eşler arasındaki aile hukukundan doğan yükümlülüklerin ortadan kaldırılmasına yönelik anlaşmalar kamu düzenine aykırıdır³⁸. Dolayısıyla, tasfiye anlaşmasına çocuklara bakım yükümlülüğünü ortadan kaldıran bir hüküm eklenmesi halinde de kamu düzenine aykırılık söz konusu olur. İmkânsızlığa örnek olarak ise eşlerden birinin henüz maliki olmadığı üçüncü kişiye ait bir taşınmazı devretmeyi tasfiye anlaşmasında taahhüt etmesi gösterilebilir.

4. Mal Rejimi Sözleşmesi ile Tasfiye Anlaşmasının Şekli ve Şekle Aykırılık Sebebiyle Geçersizlik İddiası

Türk Medenî Kanunu m. 203'e göre eşler evlenmeden önce ya da sonra mal rejimi sözleşmesi yapabilirler. Eski Medenî Kanunumuzdan farklı olarak 4721 sayılı Kanun'da bu sözleşme mahkemenin onayına da tâbi tutulmamıştır. Türk Medenî Kanunu m. 193'te "*kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, eşlerden her biri diğeri ve üçüncü kişilerle her türlü hukukî işlemi yapabilir*" düzenlemesine yer verilmiştir. Böylece eşler arasında sözleşme özgürlüğü ilkesine yer verilmiştir³⁹. Türk Medenî Kanunu m. 205/I'e göre bu sözleşme evlilik kurulduktan sonra yapılacaksa noterde düzenleme veya onaylama şeklinde yapılması gerekli ve yeterlidir. Aynı fıkranın ikinci cümlesine göre taraflar, han-

meyle belirledikleri kişisel mallara ilişkin kuralların sadece fiilî bir karine şeklinde mi yoksa mutlak olarak mı uygulanması gerektiği hakkındaki tartışmalar için bkz. Koç, "Eşler Arasındaki Yasal Mal Rejimi", 168 vd.

³⁸ Kemal Atasoy, Sözleşme Özgürlüğünün Kamu Düzenine Aykırılık Sınırı, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 43.

³⁹ Kılıçoğlu, Aile Hukuku, 236-237.

gi mal rejimini seçtiklerini evlenme başvurusu sırasında yazılı olarak da bildirebilirler⁴⁰.

Mal rejiminin sona ermesi durumunda tarafların, edinilmiş malları nasıl tasfiye edeceği konusunda bir sözleşme yapmaları yönünden kanunda bir engel bulunmamaktadır. Nitekim bu husus kanunda düzenlenmemiştir. Kanunda açık bir düzenleme bulunmadığı için bu sözleşmeye kural olarak Türk Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır. Kanun'un 12'nci maddesine göre *"sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı değildir"*. Bu nedenle tasfiye anlaşması herhangi bir şekil şartına tâbi değildir. Yazılı şekilde olabileceği gibi sözlü de yapılabilir⁴¹. Öte yandan, belli bir miktarı aşıyorsa ispat açısından yazılı yapılmalıdır. Bunun sebebi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 200 ve 201'de düzenlenen senetle ispat zorunluluğu ve senede karşı tanıkla ispat yasağıdır⁴². Dolayısıyla anlaşmada belirtilen miktar bu sınırı aşıyorsa, ispat bakımından anlaşmanın yazılı olarak yapılması gerekir.

O halde mal rejimi sözleşmesinden farklı olarak tasfiye sözleşmesinin resmî şekle uygun bir biçimde noterde yapılması gerekmemektedir. Adi yazılı şeklin geçerlilik açısından yeterli olduğu söylenebilir.

II. MAL REJİMİ SÖZLEŞMESİNİN VE TASFİYE ANLAŞMASININ İPTALİ

A. Mal Rejimi Sözleşmesinin ve Tasfiye Anlaşmasının Hata Sebebiyle İptali

Türk Borçlar Kanunu m. 30'da *"sözleşme kurulurken esaslı yanılmaya düşen taraf, sözleşme ile bağlı olmaz."* denilmektedir. Kanunun

⁴⁰ Yazılı bildirim, hangi mal rejiminin seçildiğinin bildirilmesi açısından yeterlidir. Mal rejimi sözleşmesiyle içeriğe ilişkin konular bakımından sadece yazılı bildirim yeterli değildir. Bu durumda sözleşmenin yine noterde yapılması gerekir. Bkz. Dural, Ögüz ve Gümüş, Aile Hukuku, 227.

⁴¹ Yılmaz, Medenî Hukuk, 377.

⁴² 2025 yılı için belirlenen sınır ₺33.000'dir. Bkz. Nedim Meriç, "HMK ve İİK'da Yer Alan Parasal Sınırlar", (Erişim Tarihi 12.08.2025), <https://legalbank.net/belge/hmk-ve-iikda-yer-alan-parasal-sinirlar-2025-yi-li/3009245/#:~:text=%C5%9Eu%20durumda%202025%20y%C4%B1l%C4%B1%20i%C3%A7in,33.751%2C585%20TL'dir.>

31'inci maddesinde ise bazı esaslı hata halleri örnek olarak sayılmıştır. Bu maddenin birinci bendinde hukukî işlemin niteliğinde hata düzenlenmiştir. Buna göre mesela satış için irade açıklanmak isterken yanlışlıkla bağış gibi başka bir sözleşme için irade beyanında bulunulmuşsa hukukî işlemin mahiyetinde (sözleşmenin niteliğinde) hatadan söz edilir⁴³.

Türk Borçlar Kanunu m. 31'in ikinci bendinde konuda hata düzenlenmiştir. Konuda hataya düşen kişi, mesela televizyon için irade beyanında bulunacakken yanlışlıkla buzdolabı gibi başka bir konu için iradesini açıklamaktadır⁴⁴.

Bir diğer hata türü, 31'inci maddenin üçüncü bendinde düzenlenen karşı tarafın kimliğinde düşülen hatadır. Öte yandan gerek mal rejimi sözleşmelerinde gerekse tasfiye anlaşmalarında karşı tarafın kimliğinde hataya düşülmesi karşılaşılabilecek bir durum değildir.

818 sayılı Borçlar Kanunumuzda yer almayan bir hata türü 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun dördüncü bendinde düzenlenmiştir. Hükme göre *"yanılan, sözleşmeyi yaparken belirli nitelikleri olan bir kişiyi dikkate almasına karşın başka bir kişi için iradesini açıklamışsa"* hata esaslı hatadır. Bu hükmün içeriği tam olarak aydınlatılamamış ve öğretide buna ilişkin farklı fikirler ileri sürülmüştür⁴⁵. Ancak mal rejimi sözleşmeleri ve tasfiye anlaşmaları söz konusu olduğunda bu hata türüyle de karşılaşılması pek mümkün değildir.

Kanun'un 31'inci maddesinin beşinci bendinde edim ya da karşı edim miktarında düşülen hata düzenlenmiştir. Hükme göre *"yanılan, gerçekte üstlenmek istediğinden önemli ölçüde fazla bir edim için veya gerçekte istediğinden önemli ölçüde az bir karşı edim için iradesini açıklamışsa"* hata esaslı hatadır. Mesela vitrinde teşhir edilen ve değeri 13.800 frank olan yüzüğün etiketine 1.380 frank yazılmış ve yanlışlıkla bu fiyattan satış yapılmışsa miktarda esaslı bir hatanın varlığında

⁴³ Oğuzman ve Öz, Borçlar Genel, 99; Antalya, Borçlar Genel, 377; Akıncı, Borçlar Hukuku, 148; Doğan, Şahan ve Atamulu, Borçlar Genel, 150.

⁴⁴ Akıncı, Borçlar Hukuku, 149.

⁴⁵ Bu konuda ileri sürülen görüşler ve bu görüşlerin değerlendirmesiyle ilgili bkz. Akıncı, Borçlar Hukuku, 150, dn. 209.

söz edilir⁴⁶. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere miktar hatasından söz edebilmek için sözleşme konusu malın miktarı veya fiyatı belli olmalı ancak hata sonucu farklı bir miktar üzerinden sözleşme kurulmalı ve aradaki fark önemli sayılmalıdır⁴⁷. Eğer miktarda değil de değerde hataya düşülmüşse beşinci bent kapsamında edim ve karşı edim miktarında hatadan söz edilemez. Bu durumda değerde hatadan söz edilebilir. Miktar hatası ile değer hatası birbirinden farklıdır. Miktarda hatada edimin değeri önceden bellidir (mesela yüzüğün değerinin 13.800 frank olduğu bilinmektedir) fakat bu değer karşı tarafa bildirilirken beyanda hata yapılmıştır. Değer hatasında ise edimin konusunun değeri takdir edilirken hata yapılmıştır. Mesela piyasa fiyatı 100 lira olan bir mala yanlışlıkla 500 lira değer biçilmiş ve sözleşme bu şekilde yapılmışsa değerde hata vardır. Değer hatası aslında bir saik hatasıdır ve aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmış olduğu üzere saik hatası kural olarak dikkate alınmaz⁴⁸.

Eğer davacı gerçekten kişisel nitelikte olan bir malı edinilmiş malı zannettiği için tasfiye anlaşmasını imzalamışsa bu da bir saik hatası olabilir. Zira böyle bir hata, yukarıda açıklanan hata türlerinin hiçbirine girmemektedir.

Saik, bir kimseyi hukukî işlem yapmaya yönlendiren kişisel düşünce ve arzulardır⁴⁹. Her hukukî işlem belli bir saikle yapılır. Mesela sarraftan altın alan bir kimse tasarruf etmek, hediye etmek, süslenmek gibi değişik saiklerle hareket edebilir. Hukuk düzeni hukukî işlemin saikini dikkate almaz. Bu nedenle saikte yapılan hata hukukî işlemin geçerliliğine etki etmez, hata yapana iptal hakkı vermez. Bu sonucu TBK m. 32'den çıkarmak mümkündür. Bu maddenin birinci cümlesinde açıkça "*saikte yanılma, esaslı yanılma sayılmaz*" denilmektedir. Bu isabetli bir düzenlemedir. Çünkü eğer saik hatası dikkate alınsaydı ticarî hayat alt üst olurdu. Mesela düğünde hediye etmek

⁴⁶ Örnek için bkz. Kocayusufoğlu, Borçlar Genel, 399; Eren, Borçlar Genel, 443, dn. 37; Antalya, Borçlar Genel, 380.

⁴⁷ Kocayusufoğlu, Hata Kavramı, 160.

⁴⁸ Kocayusufoğlu, Borçlar Genel, 400; Eren, Borçlar Genel, 443; Antalya, Borçlar Genel, 380.

⁴⁹ Necip Kocayusufoğlu, Güven Nazariyesi Karşısında Borç Sözleşmelerinde Hata Kavramı, (İstanbul: Garanti Matbaası, 1968), 45; Kocayusufoğlu, Borçlar Genel, 118; Eren, Borçlar Genel, 190; Karlı, "Borç Tanıması", 25.

için altın kolye alan bir kimse nişan bozulduğunda sözleşmeyi iptal ederek kolyeyi geri vermek isteyebilirdi⁵⁰.

Eşler de mal rejimi sözleşmesi yaparken çeşitli saiklerle hareket edebilirler ve her eşin saiki diğerinden farklı olabilir. Mesela yüksek bir transfer ücreti alacak olan bir futbolcu, boşanma hâlinde eşinin bu ücretten pay almaması için mal rejimi sözleşmesi yaparak mal ayrılığını seçmek isteyebilir. Bunun gibi çok büyük paralar kazanan bir tacir, boşanma veya ölüm halinde eşinin kazancına ortak olmasını istemeyebilir. Geliri yüksek olan eş, diğer eşin edinilmiş mallara katılma rejiminin uygulanması durumunda servetinden pay almak için boşanmaya kalkmasından endişe ettiği için mal ayrılığını seçmek isteyebilir. Bütün bunlar yapılan sözleşmenin saikini oluşturur.

Tasfiye anlaşması da farklı saiklerin etkisiyle yapılabilir. Mesela ticaretle meşgul olan eş ticarî işletmesini devam ettirmek isterken⁵¹, diğer eşin ise rahat edebileceği bir ev talep etmesi buna örnek gösterilebilir.

Mal rejimi sözleşmesi ya da tasfiye anlaşması yapılırken de taraflardan biri saik hatasına düşebilir. Bu hatayı hukuk düzeni kural olarak dikkate almaz. Çünkü saik hatası esaslı hata değildir (TBK m. 32). Mesela A, kendisinin ileride çok büyük gelirler elde edeceğini ummakta ve bundan eşinin pay almasını istememektedir. Evlenirken eşi ile anlaşarak mal rejimi sözleşmesi yapmış ve mal ayrılığını seçmişlerdir. Buna karşılık, umduğu geliri elde edememiş üstelik eşi beklenmedik bir şekilde zengin olmuştur. Aralarındaki rejim edinilmiş mallara katılma rejimi olsaydı A, eşinin bu servetinin yarısına ortak olacaktı. Oysa mal ayrılığını benimsedikleri için bundan mahrum kalmıştır. Bu olayda A'nın düştüğü hata bir saik hatası olup hukuken dikkate alınmaz. Bununla beraber edinilmiş mallara katılma rejiminden mal ayrılığına geçmek için sözleşme yapan eşlerden biri diğer eşin sahip olduğu edinilmiş malların değeri hakkında çok açık bir yanılgıya düşmüş ve tasfiye hâlinde ciddi bir katılma alacağına sahip olacağı hâlde kendisinin borçlu çıkacağı düşüncesiyle mal ayrılığını kabul etmişse bu hata, bazı şartlar altında esaslı saik hatası sayılabilir.

⁵⁰ Akıncı, Borçlar Hukuku, 152.

⁵¹ Mal rejimi sözleşmesiyle eşler, bir işletmenin faaliyetlerinden doğan ve edinilmiş mal sayılması gereken malvarlığı değerlerinin kişisel mal sayılmasını kararlaştıracırlar. Bkz. Kuru, "Bir Mesleğin İcrası", 123.

Tasfiye anlaşması bakımından da tasfiye esnasında ileride büyük kâr edeceğini düşündüğü için şirketi alan eş, şirket daha sonra zarar etmişse saikte hataya düşmüş demektir. Şirketin değerinde yanılma da bir saik hatasıdır.

Hukuk düzeni kural olarak saik hatasını iptal sebebi olarak kabul etmemekle birlikte istisnaen bazı hâllerde saiki dikkate almaktadır. Saikin dikkate alındığı hâllerden ilki ölüme bağlı tasarruflar (TMK m. 557/1-2), ikincisi ise esaslı saik hatası, diğer bir deyişle sözleşmenin temelinde yapılan hatadır (TBK m. 32)⁵².

İnceleme konumuz bakımından üzerinde durulması gereken hata türü temel hatasıdır. Temel hatası, TBK m. 32’de *“yanılanın, yanıldığı saiki sözleşmenin temeli sayması ve bunun da iş ilişkilerinde geçerli dürüstlük kurallarına uygun olması hâlinde yanılma esaslı sayılır. Ancak bu durumun karşı tarafça da bilinebilir olması gerekir”* şeklinde düzenlenmiştir. Bu maddede düzenlenmiş olan hata aslında bir beyan hatası değil saik hatasıdır⁵³.

Saik hatasının temel hatası sayılabilmesi için esaslı saik hatası olması gerekir. Bunun için de dört unsur bir arada bulunmalıdır⁵⁴. Aşağıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere bu unsurların hem aynı olayda birlikte gerçekleşmesi hem de ispatı oldukça zordur.

Temel hatasının unsurlardan ilki hata eden kişinin sözleşmenin saiklerinde yanılmış olmasıdır. Buna göre yanılanın, belirli bir olay hakkındaki tasavvuru ile gerçek durum birbirinden farklı olmalıdır⁵⁵. Mesela mal ayrılığı rejimine geçmeyi kabul eden eş diğer eşin malvar-

⁵² Eren, Borçlar Genel, 190; Karlı, “Borç Tanıması”, 26-27. Bazı yazarlar hile ve korkutma hâlinde de işlemin hukuken uygun bulunmayan saiklerin etkisi altında yapıldığını ifade etmektedirler (Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Genel, 118-119; Karlı, “Borç Tanıması”, 26). Ancak hile hâlinde kişi aslında hataya düşmektedir. Öte yandan bu hatanın esaslı hata olması şart değildir. Saik hatası da olmayabilir. Fakat hile sonucu saik hatasına düşmüşse hatası esaslı olmasa bile hile hükümlerine göre işlemi iptal edebilir (Eren, Borçlar Genel, 446). Korkutma hâlinde ise bir hatanın varlığından söz edilemez. Çünkü korkutulan gerçek durumu bilmekte ancak korkunun etkisi ile istemediği bir işlemi yapmaktadır. Korkutulanın saiki kendisine yöneltilen tehdidin etkisinden kurtulmaktır. Ancak bu konuyu saik ile ilgili bir konu değil, irade sakatlığı hâli olarak ele almak kanaatimizce daha doğrudur.

⁵³ Eren, Borçlar Genel, 444.

⁵⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Hata Kavramı, 161 vd.

⁵⁵ Eren, Borçlar Genel, 446; Antalya, Borçlar Genel, 383.

lığı ve gelirleri hakkında yeterli bilgiye sahip değilse, kendisinin malvarlığının daha çok, gelirlerinin daha yüksek olduğunu düşünüyorsa saikte hataya düşmüş demektir⁵⁶. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi böyle bir hata tek başına iptal hakkı vermez. Türk Borçlar Kanunu m. 32’de zikredilen diğer şartların da gerçekleşmesi gerekir. Bununla beraber diğer eşin aldatıcı davranışları sonucu malvarlığı ile ilgili hataya düşen eş, bu hatanın etkisi ile mal rejimi sözleşmesi yapmışsa hileden söz edilebilir. Hilenin şartları oluşmuşsa saikte yanılmanın esaslı olup olmaması önem arz etmez.

Bir maddî olgunun esaslı saik hatası teşkil edebilmesi için belirli olması gerekir. Dağınık, şüpheli, açık olmayan, karışık ve belirsiz olgular saik hatasına yol açmaz. Mesela emlak değerleri, altın fiyatları, borsada bir hisse senedinin değeri gibi hususlar belirsizlik içerdiğinden, bu konularda saik hatasına düşülse bile bu bir temel hatasına dönüşmez⁵⁷. Kanaatimizce bir şirketin değeri hakkında yanılma da bu kapsamda değerlendirilmelidir. Çünkü şirketlerin değeri piyasa şartlarına göre artıp azalabilmektedir. Bugün kâr ediyor görünen şirket gelecek yıl zarar edebilir ya da bunun tersi olabilir. Bu sebeple bir şirketin değeri hakkındaki yanılmanın esaslı saik hatası (temel hatası) olabilmesi için çok açık, bariz bir hata olması gerekir. Mesela sadece taşınmazlarının değeri 100 milyon lira eden, yıllık kârı 50 milyon liranın altına düşmeyen bir şirketin değeri 20 milyon lira zannedilerek sözleşme yapılmışsa açık bir yanılma vardır ve bu ihtimalde esaslı saik hatasının varlığından söz edilebilir. Fakat böyle bir şirketin gerçek değeri 200 milyon lira iken 150 milyon lira zannedilerek işlem yapılmışsa esaslı saik hatası iddiası reddedilmelidir. Zira bu şirketin değeri kısa bir süre sonra 100 milyona da düşebilir hatta şirket zarar ettiği için taşınmazlarını bile elden çıkarmak zorunda kalabilir. Unutmamak gerekir ki edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesine ilişkin anlaşmanın uygulanması ani edimli borç ilişkilerinden farklı ola-

⁵⁶ Diğer eşin malvarlığı durumunun araştırılması bakımından öğretilerde bazı sınırlardan söz edilse de eşin esaslı hataya düşmesine yol açacak kadar önemli bir etkisi bulunan malvarlığı değerlerinin araştırılmasında bir sakınca bulunmamaktadır. Bkz. Fatih Karamercan. “Boşanma ve Mal Rejiminin Tasfiyesi Davalarında Delil Elde Etme Yasağı”, Kırklareli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1/1 (2023): 226 vd. Dolayısıyla hataya düştüğünü iddia eden eşin, gerekli araştırma külfetinin yerine getirilip getirilmediğinin de değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

⁵⁷ Antalya, Borçlar Genel, 383.

rak yıllar sonra gerçekleşebilmektedir. Taraflar bir tasfiye anlaşması yapmış olsalar bile boşanma ya da ölüm hemen gerçekleşmeyebilir ve anlaşmanın uygulanması gecikebilir. Bu ihtimalde anlaşmaya dâhil edilen malların ve özellikle şirketlerin değeri tasfiye tarihine kadar yükselip düşebilir. Bu sebeple mal rejimi sözleşmesi yapıldığı sırada şirket değeri ile ilgili düşünülen hatanın esaslı saik hatası sayılıp sayılmayacağına karar verirken çok dikkatli olmak gerekir.

Temel hatasının sübjektif unsur da denilen ikinci unsuru, yanılmanın, yanıldığı saiki sözleşmenin temeli yani olmazsa olmaz şartı saymış olmasıdır. Yanlış arzu, sözleşmenin yapılmasındaki tek şart olmasıdır. Diğer bir deyişle yanlış arzu ile sözleşmenin yapılması arasında zorunlu bir illiyet bağı bulunmalıdır. Eğer hataya düşen gerçeği bilseydi böyle bir işlemi yapmazdı denilebiliyorsa bu hata sübjektif yönden esaslı sayılır⁵⁸. Şirket örneğine dönecek olursak, mal ayrılığı sözleşmesi yapan eş, diğer eşin sahip olduğu şirketin değerini yanlış hesaplamışsa ve doğru hesaplasaydı bu sözleşmeyi yapmazdı denilebiliyorsa bu şart gerçekleşmiş olur.

Üçüncü unsur ise ticarî doğruluk kuralları ve o işlerdeki yaygın teamüllere göre de bu hatanın esaslı sayılabilir olmasıdır⁵⁹. Bu unsura objektif unsur da denir. Buna göre sadece hata ettiğini iddia eden kişi değil, onun yerine konulacak objektif üçüncü kişi de bu hatayı esaslı hata saymalıdır. Diğer bir deyişle, bu şartlarda hata eden eşin yerine kim olursa olsun böyle bir sözleşmeyi yapmazdı denilebiliyorsa objektif şart gerçekleşmiş demektir. Buna karşılık, hata eden eşin yapmayacağı mal ayrılığı veya tasfiye sözleşmesini, onun yerine konulacak olan ortalama bir insan yapardı denilebiliyorsa, objektif şart gerçekleşmediği için temel hatasının varlığından söz edilemez.

Son olarak, durumun karşı tarafça bilinebilir olması da gerekir. Eğer karşı taraf hata edenin hataya düştüğü konuyu sözleşmenin temeli saydığını biliyorsa veya gerekli dikkat ve özeni gösterseydi bilebilirdi denilebiliyorsa, o zaman esaslı saik hatasının varlığından söz

⁵⁸ Kocayusufpaşaoğlu, Hata Kavramı, 159; Eren, Borçlar Genel, 446-447; Antalya, Borçlar Genel, 386.

⁵⁹ Kocayusufpaşaoğlu, Hata Kavramı, 159; Eren, Borçlar Genel, 447; Antalya, 387; Akıncı, Borçlar Hukuku, 153.

edilir⁶⁰. Buna göre diğer eş hata eden eşin hangi düşüncelerle bu sözleşmeyi yaptığını ve yanıldığı hususu sözleşmenin temeli saydığını bilmeli veya bilebilecek durumda olmalıdır. Belirtmek gerekir ki böyle bir durumda hilenin şartlarının da oluşması muhtemeldir. Hilenin şartlarının oluştuğu hâllerde ise hata hükümlerine müracaat etmenin bir anlamı kalmamaktadır.

O halde saik hatasının esaslı olabilmesi, bu unsurların bir arada gerçekleşmesine bağlıdır. Mal rejimi sözleşmesi yapılırken, özellikle edinilmiş mallara katılma rejimi yerine mal ayrılığı tercih edilirken bu unsurların tamamının bir arada gerçekleşme ihtimali bir hayli düşük görünmektedir. Öte yandan hata ettiğini iddia eden taraf bu iddiasını ispatlamakla yükümlüdür (TMK m. 6). Bu sebeple esaslı saik hatasına düştüğünü iddia eden davacının yukarıda açıklanan unsurların gerçekleştiğini ispat etmesi gerekmektedir. Gerçekten bu unsurlar somut olayda mevcut olsa bile ispat edilemediği takdirde esaslı saik hatası sebebiyle sözleşme iptal edilemez.

B. Mal Rejimi Sözleşmesinin ve Tasfiye Anlaşmasının Hile Sebebiyle İptali

Hile, bir kimsenin zihninde bazı yanlış kanaatler uyandırarak veya zaten var olan yanlış kanaati güçlendirerek gerçekte yapmayacağı ya da en azından o şartlarda yapmayacağı bir işlemi yapmasının sağlanmasıdır⁶¹. Buna göre hilenin; aldatma fiili, aldatma kastı ve fiil ile sözleşmenin yapılması arasındaki illiyet bağı olmak üzere üç önemli unsur bulunmaktadır⁶².

⁶⁰ Eren, Borçlar Genel, 448; Antalya, Borçlar Genel, 387; Doğan, Şahan ve Atamulu, Borçlar Genel, 150.

⁶¹ Eren, Borçlar Genel, 456; Akıncı, Borçlar Hukuku, 162; Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Genel, 452; Zekeriyâ Kurşat, Borçlar Hukuku Alanında Hile Kavramı, (İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınevi, 2003), 2; Mustafa Fadıl Yıldırım, Borçlar Hukukuna Göre Sözleşmenin Kuruluşunda Hile, (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2002), 8.

⁶² Eren, Borçlar Genel, 456-460; Ahmet M. Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2021), 272-276; Akıncı, Borçlar Hukuku, 162-163; Yıldırım, Hile, 95 vd, 126 vd. Bazı yazarlar dördüncü unsur olarak hukuka aykırılığı da ilave etmektedirler. Bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Genel, 454; Antalya, Borçlar Genel, 397; Bilgehan Çetiner, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2024), 242; Yıldırım, Hile, 124 vd.

Hile hâlinde aslında hileye maruz kalan taraf hataya düşmektedir. Fakat bu hatanın esaslı hata olması şart değildir. Adi saik hatası yeterlidir⁶³. Bununla beraber saik hatası da olsa mutlaka bir hatanın bulunması ve bunun ispatlanması gerekir.

Hilenin ilk unsuru aldatma fiilidir. Aldatma fiili olumlu (aktif) veya olumsuz (pasif) bir davranış şeklinde de olabilir. Olumlu davranış yoluyla yapılan hilede ya olmayan bazı olgular varmış gibi gösterilir ya da var olan olgular gizlenir⁶⁴. Mesela kazalı otomobilin boyanarak kazanın gizlenmesi buna örnek teşkil eder. Yalan beyanlarda bulunmak da olumlu bir davranış ile hileye vücut verebilir.

Susarak da hile yapılabilir. Böyle bir durumda olumsuz bir davranışla yapılan hileden söz edilir. Olumsuz bir davranışla hile yapıldığını söyleyebilmek için aydınlatma yükümlülüğü bulunan tarafın bu yükümlülüğünü yerine getirmemesi sebebiyle diğer tarafın hataya düşmüş olması gerekir. Şayet bir aydınlatma yükümlülüğünden söz edilmezse hileden de söz edilemez⁶⁵. Bu durumda ne zaman aydınlatma yükümlülüğünün varlığından söz edilebileceği konusu üzerinde durmak gerekir.

Aydınlatma yükümlülüğü kanundan, sözleşmeden ya da dürüstlük kuralından doğar. Pek çok olayda aydınlatma yükümlülüğünü düzenleyen bir kanun veya sözleşme hükmü olmayacağı için dürüstlük kuralı önem arz eder. Öte yandan, dürüstlük kuralı da bazen tek başına ne zaman böyle bir yükümlülüğün bulunduğunu tespit açısından yetersiz kalabilir. Böyle durumlarda sözleşmenin niteliğine de bakmak gerekir. Taraflar arasında güven ilişkisinin bulunduğu vekâlet vb. sözleşmelerde aydınlatma yükümlülüğü, tarafların menfaatlerinin çatıştığı satış vb. sözleşmelere göre daha yoğundur⁶⁶.

Eğer hileye uğradığını iddia eden taraf karşı tarafça aydınlatılmaya ihtiyaç olmaksızın gerçeği öğrenebilecek durumdaysa ona bazı

⁶³ Kurşat, Hile, 13 vd.

⁶⁴ Oğuzman ve Öz, Borçlar Genel, 115; Eren, Borçlar Genel, 457; Yıldırım, Hile, 97 vd.

⁶⁵ Tekinay vd., Borçlar Genel, 446; Oğuzman ve Öz, Borçlar Genel, 115; Eren, Borçlar Genel, 457 vd; Yıldırım, Hile, 104.

⁶⁶ Kurşat, Hile, 53 vd; Yıldırım, Hile, 107.

bilgilerin verilmemiş olması hileye yol açmaz⁶⁷. Çünkü hukukta genel bir aydınlatma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Özellikle karşı tarafın gerekli dikkat ve özeni göstermek suretiyle öğrenebileceği hususlarda aydınlatma yükümlülüğü yoktur⁶⁸.

Kurşat'a göre, *"nitelikleri gereği şüpheli olan durumlara yönelik beklentilerin doğumuna sebebiyet verilmesi veya açık ve kesin olmamaları nedeniyle gerçeği yansıtmayan sözlerin söylenmesi gibi davranışlar hile oluşturmaz. Bu gibi durumlarda beyanların muhatabı olan taraf, açıklama yapılan konular ile ilgili olarak kesin bir şey söylemeyeceğini veya söylenmediğini bilmekte ve durum, davranışın hileli bir nitelik taşımasına engel olmaktadır"*⁶⁹.

Hileye maruz kalan kişi hilenin tüm şartlarının gerçekleştiğini ispat etmekle yükümlüdür (TMK m. 6). Hukuka aykırı bir fiilin işlenmesi, bu kapsamda hile ile karşı tarafın aldatılması normal bir durum olmadığından hileyi iddia eden iddiasını ispatla yükümlüdür. Diğer bir deyişle normal durum, sözleşmelerin hilesiz yapılması olduğuna göre, normal durumun aksini iddia edenin iddiasını ispatlaması gerekmektedir. Dolayısıyla davacı taraf, davalının hile teşkil eden davranışlarını ortaya koyarak bunların gerçekleştiğini ispat etmelidir. Hâkim karar verirken, hile iddiasında bulunan kişinin yaşı, tecrübesi, uzmanlığı, karşı tarafın mesleği, kazancı, daha önceki hayatı gibi unsurları dikkate almalıdır. Yargıtay da verdiği kararlarda genellikle olayların normal akışını, tarafların özelliklerini, hayatın ve mantığın gerçeklerini göz önünde bulundurarak çeşitli karineler çıkarmak suretiyle sonuca ulaşmaktadır⁷⁰.

⁶⁷ Kocayusufoğlu, Borçlar Genel, 454; Antalya, Borçlar Genel, 398; Yıldırım, Hile, 104.

⁶⁸ Eren, Borçlar Genel, 458; Antalya, Borçlar Genel, 398; Yıldırım, Hile, 106.

⁶⁹ Kurşat, Hile, 13.

⁷⁰ Kurşat, Hile, 138-139, dn. 676. Yargıtay'a intikal eden bir olayda davacı vekili, içinde *"evlilik tarihinden itibaren mal ayrılığını seçtiğimizi beyan ederiz"* ibaresi geçen mirastan feragat sözleşmesindeki mal ayrılığına ilişkin hükmün müvekkilinin iradesini yansıtmadığı, bu ibarenin sözleşmeye müvekkilinin bilgisi dışında eklendiği iddiası ile bu hükmün iptalini talep etmiştir. Yargıtay, davacının okuryazar olmadığı, sözleşmenin noterde usulüne uygun bir şekilde düzenlendiği ve tanıklar huzurunda davacıya okunduğu, dosyaya yansıyan deliller ışığında hata ve hile iddiasının sabit görülmediği gerekçesiyle davayı reddetmiştir (Y. 8. HD, 04.12.2019, E. 2019/5140, K. 2019/10927). Bir başka olayda ise taraflar noterde onaylama şeklinde düzenlenen mal ayrılığı sözleşmesini yapmışlar fakat daha

Şu hâlde belli davranışlar ile hile yapıldığını iddia etmek yetmez, öncelikle bu davranışların varlığı daha sonra söz konusu davranışların hile kastı ile yapıldığı ve sözleşmenin bu aldatıcı davranışların etkisi ile kurulduğu hususlarının inandırıcı bir biçimde ortaya konulması da gerekir. Bu noktada tarafların sübjektif durumları önem arz eder. Gerçek bilgiye kolayca ulaşabilecek kişilerin aldatıldığını ileri sürmesi durumunda iddiayı şüphe ile karşılamak gerekir⁷¹. Aynı şekilde taraflar arasındaki güven ilişkisi zedelenmişse sözleşme yapan kişilerin daha yüksek bir dikkat ve özen göstermesi beklenir. Mesela eşlerden biri diğerinin kendisini aldattığından ve boşanma hazırlığı yaptığından şüpheleniyorsa daha dikkatli davranma, her şeyi inceden inceye hesap ederek ve diğer eşin malvarlığını araştırarak sözleşme imzalamış olma ihtimali daha yüksektir⁷². Böyle bir durumda hiçbir özen göstermeden, araştırma yapmadan sadece karşı tarafın beyanlarına güvenerek sözleşme yapıldığının ileri sürülmesi hile iddiasını inandırıcı olmaktan çıkarır.

Eşlerin eğitim durumları ve meslekleri de önemlidir. Mesela üniversite mezunu olan bir eşin aldatıldığı iddiasını daha ihtiyatla karşılamak gerekir. Bunun gibi mesleği muhasebecilik olan eş parasal konularda aldatıldığını iddia ediyorsa bu iddiaya şüpheyle yaklaşılmalıdır. Eşlerden biri paylaşma anlaşmasına dâhil edilen malların edinilmiş mal mı kişisel mal mı olduğunu bilmediği için aldandığını iddia ediyorsa bu iddia kural olarak dikkate alınmamalıdır. Çünkü nelerin edinilmiş mal nelerin kişisel mal olduğu kanun ile belirlenmiştir ve kanunu bilmemek mazeret sayılmaz. Bununla beraber sonradan edinilen malın bedelinin edinilmiş mallardan mı yoksa kişisel mallardan mı ödendiği bilinmediği için hataya düşülmüşse böyle bir iddia dikka-

sonra eşlerden biri sözleşmenin irade sakatlığı sebebiyle geçersiz olduğu iddiası ile dava açmıştır. Yargıtay, *“her ne kadar bu sözleşmenin irade sakatlığı nedeni ile geçersiz olduğu iddia edilmiş ise de, bu iddianın mahkememizde kanaat oluşturan nitelikte delilleri ile ispat edilemediği, sözleşmenin onaylama şeklinde yapıp bizzat taraflarca imzalandığı, resmi memur önünde yapılan irade açıklamasının geçerli olduğu...”* gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir (Y. 8. HD, 03.12.2018, E. 2016/18269, K. 2018/19613). Kararlar için bkz. Akçin, Meral ve Beyaz, Edinilmiş Mallara Katılma, 24-25, 27.

⁷¹ Tekinay vd., Borçlar Genel, 447; Yıldırım, Hile, 106.

⁷² Diğer eşin malvarlığı durumu hakkında delil elde etme yasağı ve bu hususta araştırma yapmakta sakınca olmayan haller hakkındaki değerlendirmeler için bkz. Karamercan, “Delil Elde Etme Yasağı”, 224 vd.

te alınabilir. Mesela kendi parasıyla taşınmaz alan eş, bu taşınmazın babasından miras kaldığını söyleyerek diğer eş i aldatabilir ve bunu tasfiye anlaşmasının dışında tutmuş olabilir. Böyle bir durumda hile iddiasını kabul etmek gerekir.

Mal rejimi sözleşmesinin ve tasfiye anlaşmasının acele getirildiği, üzerinde önceden mutabık kalınan metne daha sonra gizlice farklı cümlelerin eklendiği iddiaları gündeme gelebilir. Bu tür iddialara temkinli yaklaşmak gerekir. Bu konuda da taraflar arasındaki güven ilişkisinin daha önceden sarsılıp sarsılmadığı, hile iddiasında bulunan eşin eğitim ve meslekî durumu gibi hususlar yol gösterici olur. Mesela üniversite mezunu olan bir kimse mal rejimi sözleşmesi ve tasfiye anlaşması gibi son derece önemli sözleşmelerin altına imza atarken acele etmez, bu tür işlerin oldu bittiye getirilmesine izin vermez. Böyle birinin hiçbir araştırma yapmaksızın mal rejimi sözleşmesi ve tasfiye anlaşmasını gözü kapalı imzalayabilmesi için eşine çok fazla güvenmesi gerekir. Şayet eşler arasında güven ilişkisi sarsılmışsa sözleşme imzalatılmak istenen eşlerin olaya şüphe ile yaklaşmaları ve dikkatli davranmaları, gerekli araştırmaları yapmadan imza atmamaları gerekir. Gerçekten de eşlerine olan güvenleri sarsılan bazı kişilerin adeta bir dedektif gibi davranmaları, önemli ya da önemsiz pek çok olayın peşine düşmeleri ve delil toplamaya çalışmaları, eşlerinin her sözüne şüphe ile bakmaları ve her davranışından farklı bir anlam çıkarmaya çalışmalarıyla karşılaşmak, evliliğin doğası gereği mümkündür.

Hileden söz edebilmek için aldatma fiili ile sözleşmenin yapılması arasında illiyet bağının da bulunması gerektiğinden, eğer hileye maruz kalan kişi gerçek durumu bilerek sözleşme yapmışsa hile hükümlerine müracaat edemez⁷³. Hile yapan kişinin gizlediği hususların sözleşmenin kurulması aşamasında bilinmesi hâlinde bile sözleşme yapılacak idiyse illiyet bağı bulunmadığı için hileden söz edilemez. Hileye maruz kalan sözleşme kurulmadan önce gerekli bilgileri bizzat toplamış ve bu bilgilere dayanarak sözleşme yapmışsa illiyet bağı yine yoktur. Hileye maruz kalanın bilinçli ihmali de hileyi bilmekle aynı sonucu doğurur⁷⁴.

⁷³ Oğuzman ve Öz, Borçlar Genel, 117; Eren, Borçlar Genel, 459; Yıldırım, Hile, 121.

⁷⁴ Kurşat, Hile, 35, dn. 153 - 136.

Üçüncü kişinin hilesi halinde sözleşmenin karşı tarafı hileden haberdarsa sözleşmenin geçerliliği etkilenir⁷⁵. Dolayısıyla, böyle bir iddia varsa hilenin diğer şartlarının yanı sıra eşin hileyi biliyor veya bilmesi gerekiyor olması şartının da gerçekleşmesi gerekir. Mesela eşlerden birinin muhasebecisinin şirketin durumu hakkında diğer eşe kasten yanlış bilgi vermesi halinde, hileden söz edebilmek için bundan fayda sağlayan eşin yanlış bilgi verildiğini bilmesi icap eder. Benzer şekilde, emlakçının taşınmaz değeri hakkında kasten yanlış bilgi verilmesi halinde de bundan fayda sağlayan eş, durumu biliyor olmalıdır. Aksi halde eşin hilesinden söz edilemez.

C. Mal Rejimi Sözleşmesinin ve Tasfiye Anlaşmasının Aşırı Yararlanma (Gabin) Sebebiyle İptali

Aşırı yararlanma (gabin), iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde taraflardan birinin zor veya zayıf durumundan istifade edilerek edimler arasında aşırı bir oransızlık meydana getirilmesidir⁷⁶.

Aşırı yararlanmadan söz edebilmek için öncelikle edimler arasında açık bir oransızlık bulunmalı, bu oransızlık diğer tarafın zayıf durumundan (zor durumda kalmasından, düşüncesizliğinden veya tecrübesizliğinden) yararlanılarak meydana getirilmeli ve karşı tarafta sömürme kastı olmalıdır⁷⁷.

Öncelikle belirtmek gerekir ki aşırı yararlanma kural olarak iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde olur. Şirket sözleşmesi gibi çok taraflı sözleşmelerde de aşırı yararlanmanın olabileceği kabul edilmektedir. Tek tarafa borç yükleyen sözleşmelerde ise karşı edim olmadığı için aşırı yararlanmadan söz edilemez. Eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde kural olarak borçlu olmayan tarafın ifa edeceği edimler (masrafların ödenmesi ya da zararların tazmini gibi) diğer tarafın ediminin karşılığı olmadığı için aşırı yararlanma hüküm-

⁷⁵ Oğuzman ve Öz, Borçlar Genel, 117 vd; Eren, Borçlar Genel, 460.

⁷⁶ Pierre Tercier, Pascal Pichonnaz ve H. Murat Develioğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), s. 288 vd; Akıncı, Borçlar Hukuku, 173; Burcu Kalkan, Türk Hukukunda Gabin, (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2003), 51; Selmani Okumuş, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Aşırı Yararlanma (Gabin), (Ankara: Yetkin Yayınları, 2015), 60.

⁷⁷ Tercier, Pichonnaz ve Develioğlu, Borçlar Genel, 289; Oğuzman ve Öz, Borçlar Genel, 140; Akıncı, Borçlar Hukuku, 173.

leri uygulanamaz⁷⁸. Bunun sebebi, iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde karşılıklı edimlerin denk değerde olduğunun varsayılmasıdır. Aşırı yararlanma hükümleri bu denkliğin açık bir şekilde bozulduğu ve bunun diğer tarafın zor durumundan istifade suretiyle gerçekleştirildiği düşüncesine dayanır. Şirket sözleşmesinde sermaye koyma borcu ve kâra katılma oranı eşit olmayabilir. Yani edimler arasında bir denklik bulunmayabilir. Bununla birlikte, kâr ve zarara katılma oranı kural olarak ortakların koydukları sermaye ve/veya emek ile birbirine uygun olmalıdır. Bu sebeple, bir ortağın koyduğu sermayenin çok altında kâr alacağının kararlaştırılması durumunda diğer şartların da varlığı hâlinde aşırı yararlanmadan söz edilebilir.

Öğretide, miras taksim sözleşmesinde de aşırı yararlanma hükümlerinin uygulanabileceği ifade edilmektedir⁷⁹. Her ne kadar miras taksim sözleşmesinde karşılıklı edimler olmasa da tarafların miras payları bellidir. Kendi paylarını alırken diğer payları öteki mirasçılara devretmektedirler. Bu sebeple hissesine nispetle çok az bir pay alan mirasçının diğer şartlar da gerçekleşmişse aşırı yararlanma hükümlerinden istifade edebilmesi gerekir. Öte yandan miras taksim sözleşmesinde edimler arasındaki oransızlığı tespit etmek bir hayli güçtür. Bir mirasçıya verilen miras payına karşılık onun da bir karşı ediminin olduğunu söylemek de zordur. Bu sebeple miras paylaşım sözleşmesine aşırı yararlanma hükümlerinin uygulanamayacağı öğretiler ileri sürmüştür⁸⁰.

Aşırı yararlanma hükümleri ancak malvarlığına ilişkin sözleşmelerde uygulanabilir. Kişi varlığına ilişkin sözleşmelerde uygulanamaz. Çünkü aşırı yararlanma hükümlerinin uygulanabilmesi için karşılıklı edimlerin bulunması gerekir. Kişi varlığına ilişkin sözleşmelerde para ile ölçülebilecek karşılıklı edimler bulunmamaktadır⁸¹. Öte yandan mal rejimi sözleşmesi yapma hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan sayılmaktadır⁸². Edinilmiş mallara katılma rejiminden mal ayrılığına

⁷⁸ Akıncı, Borçlar Hukuku, 173; Oğuzman ve Öz, Borçlar Genel, 135; Kalkan, Gabin, 101-104; Okumuş, Aşırı Yararlanma, 78-80.

⁷⁹ Kalkan, Gabin, 63-64; Okumuş, Aşırı Yararlanma, 78.

⁸⁰ Kalkan, Gabin, 65-66.

⁸¹ Kalkan, Gabin, 58-59.

⁸² Şükran Şıpka, Türk Hukukunda Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013), 25; Ahmet M. Kılıçoğlu,

geçiş için yapılan mal rejimi sözleşmesinde karşılıklı edimler bulunmamaktadır. Tüm bu sebeplerle mal rejimi sözleşmelerinde aşırı yararlanmadan söz edilemez⁸³. Yine de tasfiye anlaşmasının aşırı yararlanma hükümleri açısından değerlendirilmesi gerekir.

Edinilmiş mallara katılma rejimi tasfiye edilirken taraflar katılma alacaklarını diledikleri gibi belirleyebilirler⁸⁴. Hatta taraflardan birinin katılma alacağını hiç almaması da mümkün olup bu yönde yapılan anlaşmalar geçerlidir. Dolayısıyla sadece katılma alacağındaki farklılığa bakarak aşırı yararlanmadan söz edilemez. Fakat bu farklılık zarar gören tarafın zayıf durumundan istifade edilerek meydana getirilmişse aşırı yararlanmanın oluşup oluşmayacağı konusunun aydınlatılması gerekmektedir. Çünkü tasfiye anlaşmaları da iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler olmayıp, edimlerin karşılıklı değişimi söz konusu değildir. Kanaatimizce bu sorunu miras taksim sözleşmelerinde olduğu gibi çözmek gerekir. Çünkü tıpkı taksim sözleşmelerinde olduğu gibi tasfiye anlaşmalarında da bir malvarlığı paylaşımına konu edilmektedir. Taraflardan biri malvarlığındaki bir değere sahip olurken diğer taraf lehine belli bir fedakârlıkta bulunmaktadır. Bu nedenle, şayet sahip olunan değer ile fedakârlıkta bulunulan değer arasında açık bir oransızlık varsa, diğer şartların da bulunması durumunda aşırı yararlanma hükümleri uygulanabilmelidir.

Tasfiye anlaşmasına aşırı yararlanma hükümlerinin uygulanabilmesi için aşırı yararlanmanın tüm şartlarının oluşması gerekir. Bunlardan şartlarından birincisi, edimler arasındaki açık oransızlıktır. Kanun oran ile ilgili belli bir düzenleme yapmamış ve bu konuyu hâkimin takdirine bırakmıştır. Fakat genellikle kabul edildiğine göre küçük farklılıklar açık oransızlık olarak nitelendirilemez. Her olay için farklı değerlendirme yapmak gerekir⁸⁵. Yargıtay, %50'den fazla bir

Katkı-Katılma Alacağı, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2021), 75; Gümüş, Evliliğin Genel Hükümleri, 221; Zeytin, Edinilmiş Mallara Katılma, 50.

⁸³ Kalkan'a göre Aile Hukuku alanında yapılan fer'i sonuç sözleşmelerinde gabin ileri sürülemez. Fakat karı-koca arasında yapılacak olan Borçlar Hukuku sözleşmelerinde gabin hükümlerine müracaat edilip edilemeyeceği tereddütlüdür (Kalkan, Gabin, 61).

⁸⁴ Dural, Ögüz, Gümüş, Aile Hukuku, 247.

⁸⁵ Kalkan, Gabin, 74 vd; Okumuş, Aşırı Yararlanma, 104 vd.

oransızlığı açık oransızlık olarak kabul ederken %25'in altındaki bir oransızlığı açık oransızlık olarak kabul etmemektedir⁸⁶.

Edimler arasında açık oransızlık olup olmadığı belirlenirken hâkim somut olayın tüm özelliklerini dikkate almalı, hakkaniyet kurallarına göre takdir yetkisini kullanmalıdır⁸⁷. Edimler mukayese edilirken edimlerden birinin diğerinden daha değerli olup olmadığına değil, edimlerin değerleri arasında açık bir fark bulunup bulunmadığına bakmak gerekir. Açık oransızlığın ölçüsünü belirlemeye yönelik kanunda hüküm olmadığına göre hâkimin takdir yetkisi önem arz etmektedir. Takdir yetkisi kullanılırken dikkate alınması gereken bazı hususlar vardır⁸⁸. Bunlar, tasfiye anlaşmasında şirket hisselerinin de yer alması durumunda özellikle dikkate alınması gereken hususlardır.

İlk olarak, paraya çevrilmesi oldukça zor olan malların satışında satış bedeli gerçek değerden çok düşük olsa bile açık oransızlıktan söz edilemeyebilir. Çünkü alıcı, yeniden satılması güç olan bir malı satın alırken ciddî bir risk altına giriyor demektir⁸⁹. Mesela şirket hisselerinin devri herhangi bir malın satışı gibi kolay olmayabilmektedir. Öte yandan şirketin kâr etmesi kadar zarar etmesi de ihtimal dâhilindedir. Öyle ki zarar eden şirketler bazen bütün malvarlıklarını kaybedebilmektedir. Dolayısıyla taşınmaz almak yerine tasfiye payı olarak şirketi alan taraf ciddi bir riski de üstlenmiş demektir. Dahası, şirketin kâr etmeye devam etmesi önemli ölçüde yöneticilerin ve ortakların gayretine bağlıdır. Dolayısıyla eğer taraflardan biri şirket hisselerini ve diğer taraf da taşınmazları ya da bir miktar parayı almışsa, açık oransızlık olup olmadığı belirlenirken bu husus dikkate alınmalıdır.

İkinci olarak, çok kıymetli ve nadir bulunan malların değerini belirlemek zor olduğu için hâkim dikkatli olmalı, edimler arasında oransızlık bulunduğu sonucuna varmakta çekingen davranmalıdır⁹⁰. Hâl

⁸⁶ Y. 1. HD, 04.03.1969, E. 1969/391, K. 1969/1133; Y. 1. HD., 27.12.1976, E. 1976/10791, K. 1976/12751 (kararlar için bkz. Okumuş, Aşırı Yararlanma, 95). Kocayusufpaşaoğlu, Borçlar Genel, 483-484; Akıncı, Borçlar Hukuku, 175; Antalya, Borçlar Genel, 417 vd.

⁸⁷ Okumuş, Aşırı Yararlanma, 106.

⁸⁸ Tekinay vd., Borçlar Genel, 459.

⁸⁹ Tekinay vd., Borçlar Genel, 460-461.

⁹⁰ Tekinay vd., Borçlar Genel, 461.

böyle olunca şirket değerlemelerinde dikkatli olmak gerekir. Çünkü gerçek değeri tam olarak tespit etmek bazen zor olabilir. Böyle durumlarda tereddüt hâlinde açık oransızlığa hükmetmemek gerekir.

Üçüncü olarak, bir malın hisseli veya ihtilafli olması gibi edimin değerini etkileyen etkenler dikkate alınmalıdır⁹¹. Eşlerden biri şirketin tamamına değil belli bir payına sahipse bunun göz önünde bulundurulması gerekir. Özellikle payı küçük olduğu için yönetimde söz sahibi olmayan eşin durumu değerlendirilirken tereddüt hâlinde açık oransızlığa hükmetmemek gerekir.

Son olarak, tasfiye anlaşması ile taraflardan birinin artık değere katılma alacağından tamamen vazgeçebileceği ve böyle bir anlaşmanın da geçerli olduğu düşünüldüğünde edimler arasında oransızlık iddiasına daha dikkatle yaklaşmak gerekir. Aksi hâlde *“eşler, yazılı bir anlaşmayla değer artışından pay almaktan vazgeçebilecekleri gibi, pay oranını da değiştirebilirler.”* şeklindeki TMK m. 227/III hükmünün bir anlamı kalmaz.

Aşırı yararlanmadan söz edebilmek için subjektif şartlardan zarar görenin zayıf durumunun ve zarar verenin sömürme kastının da bulunması gerekir⁹².

Zarar görenin zayıflık hallerinden birincisi deneyimsizliktir. Deneyimsizlik; iş hayatını yeterince bilmemek, sözleşme konusu olan şeyin değeri ile ilgili doğru değerlendirmeleri ve karşılaştırmayı yapabilecek bilgi seviyesine ulaşmamış olmak demektir⁹³. Burada önemli olan genel hayat deneyimi değil, somut olayda deneyim sahibi olup olmamaktır. Bu sebeple çok kültürlü bir kimse de belli bir olayda deneyimsiz olabilir⁹⁴. Bununla beraber, sözleşmenin kurulması anında sözleşme şartlarını ve sonuçlarını gerektiği gibi değerlendirebilecek bir kimse günlük hayattaki durumuna bakılarak deneyimsiz sayılmaz. Bunun gibi, sözleşmenin şartlarını değerlendirirken hata yapan ya da değerlendirme yapabilecek bilgiye teorik olarak sahip bulunan bir kimse de deneyimsiz olarak kabul edilemez⁹⁵. O konuda özel bilgisi bulunmasa bile sözleşmedeki açık oransızlığı anlayabilecek durum-

⁹¹ Tekinay vd., Borçlar Genel, 461.

⁹² Oğuzman ve Öz, Borçlar Genel, 141; Eren, Borçlar Genel, 482 vd; Akıncı, 176 vd; Doğan, Şahan ve Atamulu, Borçlar Genel, 157.

⁹³ Tekinay vd., Borçlar Genel, 463; Oğuzman ve Öz, Borçlar Genel, 141.

⁹⁴ Kalkan, Gabin, 128; Okumuş, Aşırı Yararlanma, 130;

⁹⁵ Okumuş, Aşırı Yararlanma, 131.

da olan kişi de deneyimsiz olduğunu ileri süremez⁹⁶. Zayıflık hallerinden ikincisi ise zor durumda kalma halidir. Zor durumda kalma; kişisel, ekonomik, ailesel veya siyasal sebeplerle olabilir. Mesela borcunu ödeyebilmek için evini satmak isteyen birinin bu zor durumundan faydalanarak, evi değerinin dörtte biri fiyatına alan kişi açısından aşırı yararlanma söz konusudur⁹⁷. Eşler arasında da zor durumdan faydalanma söz konusu olabilir. Mesela eşlerden birinin acilen bir milyon lira nakit paraya ihtiyacı olması halinde diğer eşin, bu parayı derhal ödemesi karşılığında eşini tüm katılma alacağından feragat etmeye zorlaması buna örnek gösterilebilir. Üçüncü ve son zayıflık hali ise düşüncesizliktir. Bundan kastedilen ise kişinin karakterinin genel olarak hafif bir düşünce yapısında olması değil, somut olaydaki düşüncesizlik ve özensizlik halidir⁹⁸. Tasfiye anlaşmaları açısından böyle bir durumla karşılaşmak daha kolay olabilir. Duygusal olarak yıpranmış olan eş, uzun bir dava sürecine girmeyi veya çocuklarının etkileneceğini istemediği için, diğer eşin yaptığı *“mal paylaşımı davasıyla uğraşmayalım, sana şu kadar para vereyim konu kapansın”* gibi bir teklifi düşünmeden kabul etmiş olabilir. Aslında sağlıklı bir şekilde akıl yürütebilseydi belki de bu kadar az bir bedele razı olmayacak veya eşinin malvarlığı durumunu daha iyi araştırıracaktı. O halde eşlerden birinin yıpranmışlık, aşırı üzgün olma, çocuklarının psikolojik durumundan endişe etme gibi sebeplerle, normalde razı olmayacağı şartlar altında tasfiye anlaşması imzalaması halinde düşüncesizliğe dayalı aşırı yararlanmanın varlığından söz edilebilir. Unutmamak gerekir ki aşırı yararlanmadan söz edebilmek için diğer subjektif şart olan sömürme kastının da mevcut olması gerekir. Diğer bir deyişle, karşı tarafın kişinin zayıf durumunu bilmesi ve bundan yararlanarak sözleşmeyi kurması icap eder. “Bilme” ve “isteme” unsurlarından birinin olmaması halinde sömürme kastından söz edilmez⁹⁹.

Burada belirtmek gerekir ki borçlar hukukundaki en önemli ilkelere biri sözleşme serbestisi ilkesidir. Bu ilke gereğince taraflar sözleşmenin içeriğini diledikleri gibi belirleyebilirler. Fakat kanun bu özgürlüğe bazen sınır çizebilir (TBK m. 27 gibi). Bununla beraber yine de sözleşme serbestisi dolayısıyla bir sözleşmenin geçerli olması ku-

⁹⁶ Kalkan, Gabin, 127; Okumuş, Aşırı Yararlanma, 131.

⁹⁷ Oğuzman ve Öz, Borçlar Genel, 141 vd; Eren, Borçlar Genel, 482 vd.

⁹⁸ Eren, Borçlar Genel, 483 vd.

⁹⁹ Eren, Borçlar Genel, 484.

ral, geçersizlik ise istisnadır. Aşırı yararlanma hâlinde de aynı şekilde düşünmek ve sırf edimler arasındaki aşırı oransızlığa bakarak iptal kararı vermemek gerekir. Kanun koyucunun amacı edimlerin denkliliğini sağlamak değil, taraflardan birinin zor durumundan yararlanarak haksız menfaat sağlanmasını, diğer tarafın sömürülmesini engellemektir. Bu sebeple ancak kanunda öngörülen sıkı şartların bulunduğu hâllerde aşırı yararlanmanın varlığını kabul etmek gerekir¹⁰⁰. Öte yandan aşırı yararlanmanın diğer şartları gibi deneyimsizliği ispat yükü de davacıya aittir.

Deneyimsizliğinden yararlanıldığını iddia eden taraf bunu ispat etmek durumundadır. Öte yandan, hile konusunu değerlendirirken de ifade ettiğimiz üzere bu konuda iddia sahibinin sübjektif durumu (eğitimi, mesleği vs.) önemlidir. Anlaşmaya giren malların değerini basit bir araştırma ile kolayca öğrenebilecek durumda olan bir kimse deneyimsizliğini ileri sürememelidir. Burada belirtmek gerekir ki aşırı yararlanma açısından önemli olan husus, anlaşmaya yazılan malların gerçek değerini bilip bilmemek değil, edimler arasında açık oransızlık olup olmadığını kavrayabilecek durumda olup olmamaktır. Açık oransızlık bulunduğunu kavrayabilen bir kimse deneyimsizliği ileri sürememelidir. Çünkü açık oransızlığı fark ettiğine göre böyle bir sözleşmeyi imzalamaktan kaçınabilirdi ama kaçınmamıştır. Yukarıda da ifade etmiş olduğumuz üzere sözleşmenin kurulması anında sözleşme şartlarını ve sonuçlarını gerektiği gibi değerlendirebilecek bir kimse deneyimsiz sayılamaz. Bunun gibi, sözleşmenin şartlarını değerlendirirken hata yapan ya da değerlendirme yapabilecek bilgiye teorik olarak sahip bulunan bir kimse de deneyimsiz olarak kabul edilemez. Mesela eşinin kendisini başka biriyle aldattığını düşünen ve yurt dışında şirketi olduğunu bilen eğitilmiş biri, mal rejimi sözleşmesi ve tasfiye anlaşması gibi iki önemli sözleşmenin altına imza atarken dikkatsiz davrandığını, deneyimsiz olduğunu, gerekli araştırmayı yapmadığı için aşırı yararlanmaya maruz kaldığını ileri sürememelidir.

D. Mal Rejimi Sözleşmesinin ve Tasfiye Anlaşmasının Korkutma Sebebiyle İptali

Bir kimsenin zihninde bir korku uyandırmak suretiyle yapmak istemediği bir sözleşmeyi yapmasına sağlamaya korkutma ya da eski ifadesiy-

¹⁰⁰ Kılıçoğlu Borçlar Genel, 291.

le ikrah adı verilir. Korkutma Türk Borçlar Kanunu m. 37 ve 38’de düzenlenmiş olup, m. 37/1’e göre *“taiflardan biri, diğferinin veya üçüncü bir kişi- nin korkutması sonucu bir sözleşme yapmışsa, sözleşmeyle bağılı değıldir”*.

Korkutma; sözleşmenin kurulması aşamasında veya kurulmuş bir sözleşmenin değıştirilmesi ya da sona erdirilmesi aşamalarında olabilir. Öte yandan korkutma hükümleri sadece sözleşmelerde değıl, tek taraflı hukukî işlemlerde ve kararlarda da uygulanabilecek hükümlerdir¹⁰¹. Bu nedenle gerek mal rejimi sözleşmesi gerekse tasfiye anlaşmasının korkutma sebebiyle iptali gündeme gelebilir.

Korkutmadan söz edebilmek için gerekli olan şartlardan ilki, bir korkutma fiilinin olmasıdır. Bu fiil kural olarak bir yapma fiili şeklinde karşımıza çıkar. Mesela dayak atma, suç duyurusunda bulunma, aşağılayıcı basın açıklaması, sözleşmenin feshedileceğinin söylenmesi buna örnek olarak sayılabilir¹⁰². Hileden farklı olarak, korkutmanın olumsuz bir davranışla gerçekleştirilmesiyle pek karşılaşılmaz. Diğfer bir ifadeyle pasif korkutma kural olarak mümkün değıldir. Sadece susarak karşı tarafın korkutulması çok ender rastlanılabilecek bir durumdur. Öte yandan korkutmanın örtülü olarak yapılması da mümkündür. İmalı davranışlarla da bir kimse korkutulabilir¹⁰³.

Korkutan, bir şeyi yapmayacağını söyleyerek de korkutmayı gerçekleřtirebilir¹⁰⁴. Mesela acil tıbbî müdahaleye veya ilaca ihtiyaç duyan kimseye istenilen sözleşmeyi yapmazsa müdahalenin yapılmayacağı veya ilacın verilmeyeceğinin söylenmesi buna örnek gösterilebilir¹⁰⁵.

Eşler arasında da çocukların velayetinin verilmeyeceğı, yurt dışına kaırılacağı, boşanma davası açılacağı, hasta olan eşe bakılmayacağı gibi aktif korkutma yöntemleriyle eşlerden birinin sözleşmeyi imzalamasına zorlamak karşılaşılabilecek durumlardır. Kanaatimizce eşler arasında pasif korkutmanın olma ihtimali de yüksektir. Mesela eşlerden biri diğfer eşe mal rejimi sözleşmesi imzalatmak isteyip, diğfer eř kabul etmeyince küsmek ve haftalarca konuşmamak suretiyle

¹⁰¹ Emre Köroğlu, İrade Bozukluğı Hallerinden Korkutma, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 48.

¹⁰² Alfred Koller, Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, (Bern: Stämpfli Verlag, 2017), 317; Köroğlu, Korkutma, 82-84.

¹⁰³ Köroğlu, Korkutma, 82-84.

¹⁰⁴ Koller, Obligationenrecht, 317; Köroğlu, Korkutma, 85-86.

¹⁰⁵ Köroğlu, Korkutma, 85-86.

psikolojik baskı kurabilir. Sözleşme yapmayı reddeden eş diğer eşin bu davranışını terk etme veya boşanmayı düşünme şeklinde yorumlayabilir. Aile saadetinin bozulmaması için mal rejimi sözleşmesini imzalamak durumunda kalabilir. Böyle bir durumda sözleşmeyi imzalayan eş, gerçekten korktuğu için imzayı atmışsa korkutmanın varlığına hükmetmek gerekir. Gerçekten korkup korkmadığını tespit edebilmek için de korkutulan eşin başta psikolojik durumu olmak üzere tüm subjektif şartlarını dikkate alarak karar vermek gerekir. Bu konu üzerinde aşağıda ayrıca durulmuştur.

Hem yapma hem de yapmama şeklindeki korkutmalarda fiilin kasten işlenmiş olması gerekmektedir. İhmali bir davranışla korkutma olmaz. Bununla beraber korkutma kastı dolaylı kast şeklinde de olabilir. Korkutan, söz konusu fiilin diğer tarafı korkutacağından emin olmamakla birlikte büyük ihtimalle korkacağını düşünüyor ve bunu göze alıyorsa dolaylı kast vardır¹⁰⁶. Fakat hiçbir tehdit olmaksızın bir kimse kendiliğinden duyduğu bir korku sebebiyle sözleşme yapmışsa korkutmadan söz edilemez¹⁰⁷. Buna göre eşlerden biri korkutma kastı olmaksızın hareket ediyor, eşinin bundan korktuğunu ya da korkabileceğini düşünmüyor fakat diğer eş korktuğu için sesini çıkaramıyor ve sözleşmeyi bu sebeple imzalıyorsa korkutmanın varlığına hükmetmek gerekir.

İkinci şart, korkutma fiilinin korkutulanın doğrudan doğruya kendisinin veya yakınlarının şahsına ya da malvarlığına yönelik olmasıdır (TBK m. 38/I). Burada eşler arasındaki korkutmanın diğer korkutma türlerinden önemli bir farkı bulunmamaktadır. Öğretide¹⁰⁸ kanun hükmündeki “*yakınlarının*” kavramının geniş yorumlanması gerektiği ifade edilmektedir. Biz de aynı kanaatteyiz¹⁰⁹.

Öğretide bir kimsenin karşı tarafa, kendisi ile sözleşme yapmaması durumunda intihar edeceğini söylemesinin bile korkutma sayılabileceği ifade edilmektedir. Bize göre de böyle düşünmek gerekir¹¹⁰. Özellikle intihar tehdidi eşler arasında olursa korkutmanın varlığına

¹⁰⁶ Köroğlu, Korkutma, 87-88.

¹⁰⁷ Oğuzman ve Öz, Borçlar Genel, 120.

¹⁰⁸ Farklı görüşler için bkz. Köroğlu, Korkutma, 90 vd.

¹⁰⁹ Bize göre yakın kavramının kanundan çıkarılması ve bunun yerine üçüncü kişi kavramının konulması gerekmektedir. Aynı yönde bkz. Akıncı, Borçlar Hukuku, 168 vd.

¹¹⁰ Koller, Obligationenrecht, 318; Eren, Borçlar Genel, 464.

hükmetmek doğru olur. Kaldı ki intihar edeceğini söyleyen eş diğerinin zaten yakını sayılır. Bir an için eşler arasındaki sevgi bağının koptuğu, boşanma aşamasına geldikleri düşünülse bile bir kimsenin eşinin intiharına vesile olmak veya göz yummak, onun ömür boyu vicdan azabı çekmesine yol açabilir. Bu nedenle intihar tehdidi ile sözleşme imzalatılmışsa korkutmanın varlığına hükmetmek doğru olur. Zira öğretide¹¹¹ de ifade edildiği üzere önemli olan tehdidin, tehdit edilenin psikolojisini bozabilecek nitelikte olmasıdır.

Üçüncü şart, korkutma fiilinin hukuka aykırı olmasıdır. “*Yakarım, yıkarım, öldürürüm*” şeklindeki ifadeler kural olarak hukuka aykırıdır¹¹². Bir eşin; diğer eşin annesine, babasına, kardeşine zarar vereceği tehdidi gibi yakınlarına yönelik tehditleri de korkutma için yeterlidir.

Hukuka uygun bir davranışın yapılacağının söylenmesi kural olarak korkutma sayılmaz. Mesela dava açacağını veya icraya müracaat edeceğini söylemek böyledir. Bununla beraber TBK m. 38/II’ye göre bir hakkı veya yetkiyi kullanacağını söyleyerek karşı tarafı korkutan, onun zor durumda kalmasından istifade ederek aşırı bir menfaat temin etmişse korkutmanın varlığı kabul edilir¹¹³.

Mal rejimi sözleşmesi açısından boşanma tehdidi üzerinde durmak gerekir. Boşanma bir haktır ve böyle bir hakkın kullanılması TBK m. 38/I’e göre hukuka aykırı bir davranış olmadığı için korkutma sayılmaz. Fakat boşanmak istemeyen eş böyle bir tehdit ile tasfiye anlaşması yapmaya zorlanmışsa ve aşırı bir menfaat elde edilmişse korkutmanın varlığı kabul edilmelidir. Çocukların velayetini talep etmek de bir hakkın kullanılması niteliğindedir. Bu hakkın kullanılacağı tehdidi ile diğer taraf korkutulmuş ve imzalanan tasfiye anlaşması ile aşırı bir menfaat temin edilmişse yine korkutmanın varlığına hükmetmek gerekir. Yine de aynı sonuca mal ayrılığı sözleşmesi bakımından ulaşmak mümkün görünmemektedir. Çünkü bu sözleşme ile taraflar aralarındaki mal rejimine son vererek mal ayrılığına geçmektedirler. Mal rejimini değiştirmekle eşlerden birinin diğerinden temin ettiği bir menfaat bulunmamaktadır. Çünkü mal ayrılığına geçildiğin-

¹¹¹ Koller, Obligationenrecht, 318.

¹¹² Akıncı, Borçlar Hukuku, 169.

¹¹³ Koller, Obligationenrecht, 318-319; Akıncı, Borçlar Hukuku, 169.

de herkes kendi malının sahibi olmaya devam etmektedir. Oysa TBK m. 38/II'de aşırı menfaat sağlamaktan söz edilmektedir.

Korkutmanın dördüncü şartı ağır ve yakın bir tehlike ile korkutmaktır. Tehlikenin ağırlığından kastedilen, ciddiyetidir. Tehlikenin ağır olup olmadığı korkutulanın sübjektif durumuna göre belirlenir. Buna göre tehlikenin kesin olarak gerçekleşecek nitelikte olması gerekmez, korkutulanın böyle bir tehlikenin gerçekleşeceğine inanması yeterlidir. Bunun için tehdidin, doğası gereği sözleşme yapmaya zorlamaya elverişli olması gerekir¹¹⁴.

Korkutmanın son şartı ise illiyet bağıdır. Korkutma fiili ile sözleşmenin kurulması arasında illiyet bağı yoksa korkutmadan söz edilemez¹¹⁵. Dolayısıyla eşler arasında imzalanacak olan sözleşmeyle korkutma fiilinin arasında da illiyet bağının bulunması icap eder.

SONUÇ

Evlenmeden önce, evlenme sırasında veya evlendikten sonra yapılabilen mal rejimi sözleşmeleri ile mal rejiminin tasfiyesi için yapılan anlaşmalar, belli şartların gerçekleşmesi halinde kesin hükümsüzlük ve iptal taleplerine konu olabilmektedir. Bunlardan bir tanesi, mal rejimi sözleşmesi veya tasfiye anlaşmasını yapan eşlerden birinin ehliyetinin bulunmadığı iddiası halinde karşımıza çıkmaktadır. Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar evlenemeyeceği için, mal rejimi sözleşmesi de yapamazlar. Ancak evlendikten sonra ayırt etme gücünün kaybedilmesi ve bu sırada mal rejimi sözleşmesi ya da tasfiye anlaşması imzalanması halinde geçersizlik söz konusu olur.

Değerlendirilmesi gereken bir diğer husus, hukukî sebebe ilişkindir. Mal rejimi sözleşmeleri borçlandırıcı ya da kazandırıcı işlem olmadığından, bunların sebebe bağlı olup olmadığından söz edilemez. O halde mal rejimi sözleşmesinin geçerliliği için hukukî sebebin geçerliliği

¹¹⁴ Koller, Obligationenrecht, 218. İsviçre Federal Mahkemesi'ne yansıyan bir olayda (BGE 135 III 295) Bayan X kocasını, eğer yeğeniyle sözleşme yapmazsa kendisini terk etmekle tehdit etmiştir. Mahkeme Bay X'in evinin dağılma tehlikesine rağmen bu tehdidi ciddi bulmamıştır (Nakleden, Koller, Obligationenrecht, 318). Kanaatimizce Türk aile yapısı ile İsviçre aynı değildir. Ailenin Türk toplumunda ne kadar önemli olduğu düşünüldüğünde böyle bir tehdidi ciddi bir tehdit saymanın ve korkutmanın varlığına hükmetmenin gerektiği kanaatindeyiz.

¹¹⁵ Koller, Obligationenrecht, 317.

şartı aramaya da gerek yoktur. Tasfiye anlaşmasında ise taraflar arasında bir borç ilişkisi kurulduğundan, ortada bir borçlandırıcı işlem söz konusudur. O halde anlaşmanın geçerliliği için, geçerli bir hukukî sebebin de bulunması gerekir. Bulunmaması ise geçersizliğe yol açar.

Türk Borçlar Kanunu'nun 27'nci maddesinde sözleşmenin kesin hükümsüzlüğüne yol açabilecek hallerden söz edilmiştir. Buna göre kanunun emredici hükümlerine, ahlâka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin hükümsüzdür. O halde mal rejimi sözleşmelerinin ve tasfiye anlaşmalarının da bu hüküm kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Mal rejimi sözleşmeleri, TMK m. 203'e göre sadece kanunda yazılı sınırlar dâhilinde seçilebilir, değiştirilebilir ve kaldırılabilir. Bu sınırların dışına çıkılması veya TBK m. 27'ye göre başkaca şartların gerçekleşmesi halinde kesin hükümsüzlük söz konusu olur. Tasfiye anlaşmasına ilişkin mevzuatta doğrudan bir hüküm bulunmasa da TBK m. 27'nin ihlâline yol açan muhtelif ihtimaller söz konusu olabilir. Bu durumda da kesin hükümsüzlükten söz etmek gerekir.

Mal rejimi sözleşmesinin evlilik sırasında yazılı olarak bildirilmesi veya evlilik kurulduktan sonra noterde düzenleme ya da onaylama şeklinde yapılması gerekir. Şekle aykırılık halinde sözleşme geçersiz olur. Tasfiye anlaşması ise herhangi bir şekil şartına bağlı değildir. Yine de Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 200 ve 201'de senetle ispat sınırı belirlendiğinden, bu sınırı aşan bir malvarlığını ilgilendiren anlaşmalar için ispatın yazılı yapılması icap eder.

Mal rejimi sözleşmesi ve tasfiye anlaşmasının irade sakatlığı sebebiyle iptali ihtimallerinin de ele alınması gerekir. Bunlardan birincisi, eşlerden birinin hataya düştüğünü öne sürmesidir. Böyle bir iddianın kabul görmesi pek çok ihtimal için zor görünmektedir. Yine de esaslı saik hatasının oluşabileceği ve sözleşmenin iptaline yol açabileceği durumlarla karşılaşmak mümkün olabilir. Hile halinde de bu kuruma ilişkin tüm şartların yanı sıra, özellikle eşler arasındaki ilişkinin durum ve koşullarının da göz önünde bulundurulması gerekir. Mesela eşinin kendinin aldattığından ve boşanma hazırlığı yaptığından şüphelenen bir kimsenin, mal rejimi sözleşmesi veya tasfiye anlaşması yaparken daha dikkatli davranması gerekir. Eşlerin eğitim durumları ve mesleklerinin de ayrıca göz önünde bulundurulması icap eder.

Aşırı yararlanma iddiasında, miras taksim sözleşmelerine benzer bir değerlendirmenin yapılması gerektiği kanaatindeyiz. Öyle ki miras taksim sözleşmelerinde aşırı yararlanmanın uygulanabileceği ifade edilmektedir. Mal rejimi sözleşmelerinde de buna benzer olarak, bir malvarlığının paylaşımı söz konusudur. Taraflardan biri, belli bir malvarlığı değerine sahip olurken aynı zamanda diğer taraf lehine fedakârlıkta bulunmaktadır. Eğer bu değerler arasında açık bir oransızlık varsa, aşırı yararlanmaya ilişkin diğer şartların da sağlanması halinde sözleşmenin iptali veya oransızlığın giderilmesi istenebilmelidir. Tasfiye anlaşmasında ise taraflardan birinin artık değere katılma alacağından tamamen vazgeçebileceği ve böyle bir feragatin geçerli olacağından dolayı, aşırı yararlanma iddiasına karşı daha temkinli yaklaşmak gerekir.

Eşler arasında korkutma yoluyla mal rejimi sözleşmesi veya tasfiye anlaşması yapılması da mümkündür. Mesela eşlerden birinin boşanma davası açacağı, çocukların velayetini vermeyeceği, çocukları kaçıracağı veya hasta olan diğer eşe bakmayacağı gibi söylemleri korkutma olarak değerlendirilebilir. Benzer şekilde, mal rejimi sözleşmesini ya da tasfiye anlaşmasını imzalatmak isteyen kişinin eşine küsmesi, onunla haftalarca konuşmaması; eşinin ise bu durumu onun kendisinden boşanacağı şeklinde yorumlaması da karşılaşılabilecek bazı ihtimallerdir. Her ne kadar boşanma hakkının kullanılması veya çocukların velayetinin talep edilmesi kanundan doğan haklar olsa bile, böyle yöntemlerle aşırı menfaat elde etmek tasfiye anlaşması açısından korkutmanın varlığı olarak değerlendirilebilir. Mal rejimleri açısından ise durum daha farklıdır. Çünkü eşler mal rejimini değiştirerek bir menfaat sağlamamakta, herkes kendi malının sahibi olmaya devam etmektedir. Dolayısıyla TBK m. 38/II'de zikredilen aşırı menfaat sağlama şartı yerine getirilmemektedir.

Sonuç olarak gerek mal rejimi sözleşmesi gerek tasfiye anlaşması açısından hükümsüzlük ve iptale bağlı yaptırımlarla karşılaşmak mümkündür. Her iki sözleşme açısından da hükümsüzlük veya iptalin türüne göre farklı sonuçlar doğabilir. O halde yapılan sözleşmenin mal rejimi sözleşmesi mi yoksa tasfiye anlaşması mı olduğu ayırt edildikten sonra somut olaya göre ihtiyatlı bir değerlendirme yapılmalı ve buna göre karar verilmelidir.

Mal Rejimi Sözleşmesinin ve Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Tasfiyesine
Yönelik Anlaşmanın Geçersizliği

YAZAR BEYANI	
Mali Destek/Teşekkür Beyanı:	Bulunmamaktadır.
Yazarların Katkıları	Eserin tamamı yazar tarafından kaleme alınmıştır.
Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı	Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir.
Etik Kurul Onayı:	Gerekmemektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, Faruk. Aile Hukukumuzda Aile Konutu Mal Rejimleri Eşin Yasal Miras Payı. Ankara: Seçkin Yayınları, 2021.
- Acar, Faruk. "Türk Hukukunda Yasal Mal Rejimleri". Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 35/1 (2015): 143-156.
- Akçin, Fahri, Nadir Meral ve Ebru Beyaz. Yargıtay Uygulamasında Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Akinci, Şahin. Borçlar Hukuku Bilgisi, Genel Hükümler. Konya: Sayram Yayınları, 2024.
- Antalya, Gökhan. Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt V/1, 1, Temel Kavramlar, Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri. İstanbul: Seçkin Yayınları, 2019.
- Atamulu, İsmail. "Türk Medenî Kanununda Olağanüstü Mal Rejimi ve Özellikle Olağanüstü Mal Rejimine Geçiş Halleri". Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 5/1-2 (2010): 151-181.
- Atasoy, Kemal. Sözleşme Özgürlüğünün Kamu Düzenine Aykırılık Sınırı. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.
- Aydos, Oğuz Sadık. "Eşlerin Geçmişe Etkili Mal Rejimi Sözleşmesi Yapabilmesi (4722 sayılı Kanun m. 10/III)". Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırmaları Dergisi. 22/3 (2016): 383-393.
- Baygın, Cem ve Ahmet Nar. Medenî Hukuk Dersleri-I, Başlangıç Hükümleri ve Kişiler Hukuku. Ankara: Yetkin Yayınları, 2024.
- Çetiner, Bilgehan. Borçlar Hukuku Genel Hükümler. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2024.
- Doğan, Gökçen. "Mal Rejimi Sözleşmelerinde Sözleşme Serbestisi ve Sınırları". Türk Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4/1 (2022): 243-272.
- Doğan, Murat, Gökhan Şahan ve İsmail Atamulu. Borçlar Hukuku Genel Hükümler. Ankara: Seçkin Yayınları, 2023.
- Dural, Mustafa, Tufan Öğüz ve Mustafa Alper Gümüş, Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2025.
- Eren, Fikret. Borçlar Hukuku Genel Hükümler. Ankara: Legem Yayınevi, 2023.
- Gümüş, Mustafa Alper. Teoride ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri (TMK m. 185-281). İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2008.
- İnan, Ali Naim ve Özge Yücel. Borçlar Hukuku Genel Hükümler. Ankara: Seçkin Yayınları, 2014.
- Kalkan, Burcu. Türk Hukukunda Gabin. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2003.

- Kaplan, İbrahim. Türk Borçlar Hukuku TBK m. 1-206 (Genel Hükümler). Ankara: Yetkin Yayınları, 2021.
- Karamercan, Fatih. “Boşanma ve Mal Rejiminin Tasfiyesi Davalarında Delil Elde Etme Yasağı”. Kırklareli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1/1 (2023): 217-232.
- Karlı, Özlem. Sebebi Gösterilmeyen Borç Tanıması (Mücerret Borç İkrarı BK mad. 17). İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2008.
- Kılıçoğlu, Ahmet M.. Aile Hukuku. Ankara: Turhan Kitabevi, 2022.
- Kılıçoğlu, Ahmet M.. Borçlar Hukuku Genel Hükümler. Ankara: Turhan Kitabevi, 2021.
- Kılıçoğlu, Ahmet, M.. Katkı-Katılma Alacağı. Ankara: Turhan Kitabevi, 2021.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip. Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukukî İşlem, Sözleşme. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2008.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip. Güven Nazariyesi Karşısında Borç Sözleşmelerinde Hata Kavramı. İstanbul: Garanti Matbaası, 1968.
- Koç, Nevzat. “Eşler Arasındaki Yasal Mal Rejiminin Tasfiyesinde Kişisel Malların Gelirleri”. İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2/2 (2015): 157-181.
- Koller, Alfred. Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil. Bern: Stämpfli Verlag, 2017.
- Köroğlu, Emre. “Edinilmiş Mallara Katılma Rejimini Sona Erdiren Sebepler ve Bu Mal Rejiminin Sona Erme Anı (TMK m. 225)”. Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11/1 (2016): 229-251.
- Köroğlu, Emre. İrade Bozukluğu Hallerinden Korkutma. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Kurşat, Zekeriya. Borçlar Hukuku Alanından Hile Kavramı. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınevi, 2003.
- Kuru, Özge. “Bir Mesleğin İcrası veya İşletmenin Faaliyeti Sebebiyle Doğan Edinilmiş Mal Olması Gereken Malvarlığı Değerlerinin Sözleşme ile Kişisel Mal Haline Getirilmesi”. İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2/2 (2016): 113-136.
- Oğuzman, M. Kemal ve M. Turgut Öz. Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. I. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2023.
- Okumuş, Selmani. 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Aşırı Yararlanma (Gabin). Ankara: Yetkin Yayınları, 2015.
- Şeker, Muzaffer. Bilimsel Çalışmalar ve Güncel Yargıtay Kararlarıyla Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Bağlantılı Konular. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022.

- Şıpka, Şükran. Türk Hukukunda Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013.
- Tekinay, Selâhattin Sulhi vd. Borçlar Hukuku Genel Hükümler. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1993.
- Tercier, Pierre, Pascal Pichonnaz ve H. Murat Develioğlu. Borçlar Hukuku Genel Hükümler. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.
- Yıldırım, Mustafa Fadıl. Borçlar Hukukuna Göre Sözleşmenin Kuruluşunda Hile. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2002.
- Yılmaz, Süleyman. Medenî Hukuk, Cilt III, Aile Hukuku. Ankara: Yetkin Yayınları, 2023.
- Zeytin, Zafer. Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi. Ankara: Seçkin Yayınları, 2021.

İnternet Kaynakları

- Lexpera, (Erişim Tarihi 13.08.2025), <https://lexpera.com.tr>.
- Nedim Meriç, “HMK ve İİK’da Yer Alan Parasal Sınırlar”, (Erişim Tarihi 12.08.2025), <https://legalbank.net/belge/hmk-ve-iikda-yer-alan-parasal-sinirlar-2025-yili/3009245/#:~:text=%C5%9Eu%20durumda%202025%20y%C4%B1%C4%B1%20i%C3%A7in,33.751%2C585%20TL'dir>.